

**LUKU- JA KIRJOITUSTAIDOTTOMIEN
AIKUISTEN MAAHANMUUTTAJIEN
KOULUTUS**

Suositus opetussuunnitelmaksi

© Opetushallitus

Taitto: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

ISBN 952-13-2825-8 (nid.)

ISBN 952-13-2826-6 (pdf)

Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala 2006

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

SUOSITUS

9.3.2006

DNO 2/421/2006

Voimassaoloaika 1.4.2006 alkaen
toistaiseksi

Korvaa Opetushallituksen suosituksen
12/1993

LUKU- JA KIRJOITUSTAIDOTTOMIEN AIKUISTEN MAAHANMUUTTAJIEN KOULUTUS

Opetushallitus on hyväksynyt suosituksen luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten maahanmuuttajien opetussuunnitelmaa varten. Suositus on voimassa 1.4.2006 alkaen toistaiseksi. Suositus on valmisteltu yhteistyössä kouluttajien, koulutuksen järjestäjien ja työhallinnon edustajien kanssa.

Pääjohtaja

Kirsi Lindroos

Ylijohaja

Timo Lähdesmäki

TIEDOKSI

Opetusministeriö
Työministeriö
TE-keskukset
Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus
Lääninhallitukset

Opetushallitus

Hakaniemenkatu 2, PL 380, 00531 Helsinki, puhelin (09) 774 775, faksi (09) 7747 7865, etunimi.sukunimi@oph.fi, www.oph.fi

Utbildningsstyrelsen

Hagnäsgratan 2, PB 380, 00531 Helsingfors, telefon (09) 774 775, fax (09) 7747 7865, förnamn.efternamn@oph.fi, www.oph.fi

ESIPUHE

Ulkomaalaisten määrä Suomessa on kasvanut viime vuosikymmeninä. Kaikkiaan Suomessa asui vuoden 2005 lopussa noin 112 500 ulkomaalaisyntyistä kansalaista. Määrä on noin 2,2 % koko Suomen väestöstä. Luku- ja kirjoitustaidottomia aikuisia maahanmuuttajia arvioidaan olevan Suomessa 1 200–1 500.

Suomen tulee hyvinvointivaltiona turvata se, että myös luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien opetus järjestetään asianmukaisesti. Luku-, kirjoitus- ja laskutaito kuuluvat ihmisen perusoikeuksiin ja kansalaisvalmiuksiin. Tietoyhteiskunnassa odotetaan kansalaisilta korkeatasoista ja monipuolista lukutaitoa, jota opitaan monella eri tasolla. Nykyiset luku- ja kirjoitustaidon määritelmät menevät tekstin ymmärtämistä pidemmälle ja korostavat lukutaidon funktionaalista eli toiminnallista luonnetta. Luku- ja kirjoitustaidon lisäksi suomalaisessa yhteiskunnassa selviytyminen edellyttää myös monenlaisten arjen taitojen ja kansalaisvalmiuksien hallintaa. Tarkoituksena on järjestää aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon opetus siten, että opiskelijat voivat sen jälkeen siirtyä esimerkiksi kotoutumiskoulutukseen tai muihin koulutusmuotoihin.

Opetushallitus asetti keväällä 2005 työryhmän, jonka tehtävänä oli uudistaa luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten maahanmuuttajien opetussuunnitelmasuositus. Työryhmän puheenjohtajina toimivat opetusneuvos Sanna Penttinen ja ylitarkastaja Leena Nissilä Opetushallituksesta. Työryhmän jäseniä olivat lisäksi Ulla Aunola ja Sonja Hyvönen Opetushallituksesta, Irma Heikkilä-Paukkonen ja Kai Koivumäki työministeriöstä, Paula Frantti Rovala-opistosta, Iris Harjula Vaasan ammatillisesta aikuiskoulutuskeskuksesta, Rauno Laine Turun aikuiskoulutuskeskuksesta, Päivi Krooks Adultasta, Kaarina Sergejeff Amiedusta, Sirpa Rönkkö Helsingin aikuisopistosta, Kaija Vähätalo Tampereen aikuiskoulutuskeskuksesta, Päivi Rosnell Karjaan kurssikeskuksesta ja Helena Korpela Vantaalta. Työryhmän sihteereinä toimivat Kaarina Sergejeff ja Leena Nissilä. Lisäksi opetussuunnitelmatekstiä kommentoivat eri vaiheissa monet muut asiantuntijat sekä opetus- että työhallinnosta.

Tämä opetussuunnitelmasuositus korvaa vuonna 1993 laaditun suosituksen luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten maahanmuuttajien laajennetun alkuopetuksen opetussuunnitelmaksi (Opetushallituksen julkaisusarjat 12/1993). Tässä suosituksessa on pyritty yhteensopivuuteen Opetushallituksen suosituksen Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus (moniste 9/2001) kanssa. Luku- ja kirjoitustaidottomien käsite on määritelty tässä laajasti koskemaan sekä primaari- että sekundaarilukutaidottomia aikuisia maahanmuuttajia. Suositus on tarkoitettu myös työhallinnolle koulutuksen hankinnan tueksi.

Tämän suosituksen mukainen luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten maahanmuuttajien koulutuksen laajuus on 200 päivää eli 1 400 tuntia (200 x 7 tuntia). Tämä tekee yhteensä 40 opintoviikkoa. Lähiopetusta on 4–5 tuntia päivässä ja etäopiskelua tai ohjausta 2–3 tuntia päivässä. Suositeltavaa on, että opetustuntien lisäksi koulutuksessa on tukiovetusresurssia 10–20 % kokonaistuntimäärästä eli 140–280 tuntia. Koulutuksen tulee olla lukuvuoden mittainen ja se suositellaan jaksotettavaksi esimerkiksi kahteen osaan lukuvuosijattelon mukaan (syyslukukausi/kevätlukukausi). Koulutuksen järjestäjien ja hankkijoiden on hyvä jakaa koulutus kahteen moduuliin, joiden molempien laajuus on 700 tuntia (7 tuntia x 100 päivää). Tämä tekee koulutukseen osallistumisen joustavammaksi esimerkiksi silloin, kun perhesyyt estävät koulutuksen suorittamisen yhtäjaksoisesti. Modulointi helpottaa myös primaarilukutaidottomien mahdollisuutta käydä tarvittava osa koulutuksesta useaan kertaan sekä sekundaarilukutaidottomien mahdollisuutta siirtyä nopeammin muuhun koulutukseen.

Opintoihin kuuluu viisi opintokokonaisuutta, joiden osakokonaisuudet ovat suomen kieli (kuullun ymmärtäminen ja puhuminen, lukeminen ja luetun ymmärtäminen, kirjoittaminen), arjen taidot ja elämänhallinta (arkielämästä selviytyminen ja uuteen ympäristöön tutustuminen, käden taidot ja taideaineet, kodin taidot, matematiikka, tietotekniikka, liikunta ja terveystieto), yhteiskunta- ja kulttuuritietous (yhteiskuntaoppi, kulttuurien tuntemus ja kohtaaminen), työelämävalmiudet (työelämä tietous, työhön tutustumisjakso tai työssäoppimisjakso) sekä opiskelunvalmiudet (opiskelutekniikka, oppimisen ohjaus).

SISÄLLYS

JOHDANTO	8
1 KOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISTAVOITE	9
1.1 Arvolähtökohta	9
1.2 Käsitys lukutaidosta	9
1.3 Kuka on luku- ja kirjoitustaidoton?	10
1.4 Koulutuksen yleistavoitteet	11
2 KOULUTUKSEEN KUULUVAT OPINNOT JA NIIDEN LAAJUUS	13
3 ALKUKARTOITUS	14
4 OPINTOKOKONAISUUKSIEN TAVOITTEET JA KESKEISET SISÄLLÖT	15
4.1 Suomen kieli	15
4.1.1 Kuullun ymmärtäminen ja puhuminen	15
4.1.2 Lukeminen ja luetun ymmärtäminen	17
4.1.3 Kirjoittaminen	18
4.2 Arjen taidot ja elämänhallinta	19
4.2.1 Arkielämästä selviytyminen ja uuteen ympäristöön tutustuminen	19
4.2.2 Kädentaidot ja taideaineet	19
4.2.3 Kodin taidot	20
4.2.4 Matematiikka	20
4.2.5 Tietotekniikka	20
4.2.6 Liikunta ja terveystieto	21
4.3 Yhteiskunta- ja kulttuuritietous	22
4.3.1 Yhteiskuntatietous	22
4.3.2 Kulttuuritietous	22
4.4 Työelämävalmiudet	23
4.5 Opiskeluvalmiudet	24

5	OPIKELIJAN ARVIOINTI	25
5.1	Arvioinnin tehtävä ja tavoitteet	25
5.2	Arviointipalaute ja todistus	25
6	KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄN JA OPPILAITOKSEN SUUNNITELMA	27
6.1	Suunnitelman laadinta	27
6.2	Suunnitelman sisältö	27
6.3	Henkilökohtainen opiskeluohjelma	28
7	MUUT SUOSITUKSET	29
7.1	Erityisryhmiä koskevia suosituksia	29
7.2	Maahanmuuttajan äidinkieli	31
7.3	Ohjaus ja opiskelun tuki	32
7.4	Yhteydet muuhun koulutukseen	32
8	SUOSITUKSIA KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJILLE JA HANKKIJOILLE	33
8.1	Koulutukseen ohjaaminen ja hakeutuminen	33
8.2	Koulutuksen kesto	34
8.3	Opetuksen järjestäminen	34
8.4	Palautteen kerääminen	35
	LIITEOSA	36
1	Oppimiskäsitys ja opetuksen yleisiä lähtökohtia	36
2	Luku- ja kirjoitustaidoton aikuinen oppijana	37
3	Menetelmien valinnasta	38
4	Kielitaidon tasojen kuvausasteikko	40

JOHDANTO

Luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten maahanmuuttajien koulutus -asiakirja on koulutuksen järjestäjille, ylläpitäjille ja oppilaitoksille tarkoitettu Opetushallituksen suositus luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen tavoitteista ja sisällöistä. Luku- ja kirjoitustaidottomien käsite on määritelty tässä laajasti koskemaan sekä primaari- että sekundaarilukutaidottomia aikuisia maahanmuuttajia. Suositus soveltuu tämän maahanmuuttajaryhmän koulutukseen riippumatta siitä, kuuluuko henkilö maahanmuuttajien kotouttamista ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevan lain (439/99) piiriin.

Suosituksen tavoitteena on määritellä yhteiset valtakunnalliset tavoitteet ja opintojen rakenne luku- ja kirjoitustaidon opetukselle, jotta opiskelijat voivat sen jälkeen siirtyä esimerkiksi kotoutumiskoulutukseen tai muihin koulutusmuotoihin. Tässä suosituksessa on pyritty yhteensovittamaan Opetushallituksen suosituksen Aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutus (Moniste 9/2001) kanssa. Suositus on tarkoitettu myös työhallinnolle koulutuksen hankinnan tueksi. Suosituksessa on otettu huomioon myös Euroopan komission asiakirja ”Towards a european qualifications framework for life long learning”. Asiakirjassa määritellään kahdeksan perustaitoa, joihin kaikilla kansalaisilla tulisi olla oikeus modernissa informaatioyhteiskunnassa: oma äidinkieli, vieraat kielet (maan kieli, jossa asuu), matematiikka, sähköiset viestimet ja informaatioteknologia, oppimaan oppiminen, sosiaaliset taidot, yrittäjyys ja itseilmaisuus kulttuurisin keinoin.

1

KOULUTUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISTAVOITE

1.1 ARVOLÄHTÖKOHTA

Suomen tulee hyvinvointivaltiona turvata se, että luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien opetus järjestetään asianmukaisesti. Luku-, kirjoitus- ja laskutaito kuuluvat ihmisen perusoikeuksiin ja kansalaisvalmiuksiin. Nämä perusvalmiudet omaavalla ihmisellä on mahdollisuuksia elää täysipainoisemmin sekä kehittyä ihmisenä ja kasvaa aktiiviseksi oman elämänsä ja ympäristönsä vaikuttajaksi. Myös jokaisella Suomeen luku- ja kirjoitustaidottomana tulleella maahanmuuttajalla tulee olla mahdollisuus saada oppia nämä perustaidot uudessa kotimaassaan.

1.2 KÄSITYS LUKUTAIIDOSTA

Käsitys lukemisesta ja lukutaidosta on muuttunut kulttuurin, talouden ja yhteiskunnan kehittyessä. Lukutaitoa ei enää pidetä taitona, joka saavutetaan lapsena koulun alaluokilla, vaan se nähdään jatkuvasti kehittyvänä tietojen, taitojen ja strategioiden kokonaisuutena, jota yksilöt rakentavat ja täydentävät läpi elämänsä vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa.

Tietoyhteiskunnassa odotetaan kansalaisilta korkeaa ja monipuolista lukutaitoa, jota opitaan monella eri tasolla. Nykyiset luku- ja kirjoitustaidon määritelmät menevät tekstin ymmärtämistä pidemmälle ja korostavat lukutaidon funktionaalista eli toiminnallista luonnetta. Tällä tarkoitetaan lukijan kykyä hyödyntää kirjoitettuja tai painettuja tekstejä niihin tarkoituksiin, joita yhteiskunta häneltä edellyttää tai joita yksilöt pitävät tietojensa ja valmiuksiensa kehittämiseksi tärkeinä. OECD:n PISA-hankkeessa lukutaito määritellään myös painottaen lukijan aktiivisuutta ja aloitteellisuutta:

”Lukutaito on kirjoitettujen tekstien ymmärtämistä, käyttöä ja arviointia lukijan omien tavoitteiden saavuttamiseksi, tietojen ja valmiuksien kehittämiseksi sekä yhteiskuntaelämään osallistumiseksi.” (PISA 2003)

1.3

KUKA ON LUKU- JA KIRJOITUSTAIDOTON?

Luku- ja kirjoitustaidottomuuden käsite on monimuotoinen ja tarkoittaa sitä, ettei maahanmuuttajalla ole ollut mahdollisuutta saada riittävästi koulutusta kotimaassaan, jotta hän voisi selviytyä tietoyhteiskunnan opiskelulle asettamista vaatimuksista. Unescon ja OECD:n määritelmässä luku- ja kirjoitustaidon käsitteen piiriin sisällytetään myös laskutaito sekä suullinen kielitaito.

Luku- ja kirjoitustaidottomuutta voidaan tarkastella jatkumona, jonka toisessa ääripäässä ovat primaarilukutaidottomat ja toisessa ääripäässä omassa maassaan alkeisopetusta jonkin verran saaneet maahanmuuttajat. Yhteisenä nimittäjänä voidaan pitää kouluttamattomuutta.

Primaarilukutaidottomien kokemus opiskelusta ja koulunkäynnistä on olematon. Primaarilukutaidoton ei osaa lukea millään kielellä. Myöskään laskutaito ja opiskelutaidot eivät ole kehittyneet koulunkäynnin puutteen vuoksi.

Sekundaarilukutaidottomat ovat käyneet koulua kotimaassaan jonkin verran ja osaavat lukea jollakin muulla kuin latinalaisella kirjaimistolla. Lukutaito on kuitenkin puutteellinen tietoyhteiskunnan vaatimusten näkökulmasta, ja opiskelutaidot voivat olla heikkoja koulunkäynnin puutteen vuoksi.

Primaari- ja sekundaarilukutaidottomat maahanmuuttajat tulevat usein sellaisista ympäristöistä, joissa kaikilla ei ole mahdollisuutta käydä koulua eikä kaikilta sitä vaadita. Toisaalta omassa ympäristössä kirjallisella viestinnällä ei ole yleensä ollut niin suurta merkitystä arkielämässä kuin Suomessa, jossa lukutaito on edellytys aikuisuudelle ja itsenäiselle yhteiskunnassa selviämiseksi. Tämän lisäksi on muita syitä, jotka vaikuttavat luku- ja kirjoitustaidottomuuteen (esimerkiksi traumaperäiset syyt).

Sekä primaari- että sekundaarilukutaidottomat tarvitsevat luku- ja kirjoitustaidon opetusta ja erityistä suomen kielen opetusta, jossa on huomioitu opiskelijoiden puutteellisen koulunkäynnin vaikutus oppimiseen ja kotoutumiseen. Alkukartoituksen ja testien perusteella tulee jokaiselle laatia henkilökohtainen opiskeluohjelma.

1.4 KOULUTUKSEN YLEISTAVOITTEET

Aikuisten luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen tavoitteena on, että opiskelija oppii luku- ja kirjoitustaidon perusteet sekä suomen (tai ruotsin) kielen alkeet ja saa tukea kotoutumisessaan.

Kielenopetuksen tavoitteena on, että opiskelija saa riittävät kielelliset taidot arkielämän perustarpeisiin ja oppii oman elämänsä kannalta tärkeää sanastoa ja ilmaisuja. Lukemisen opetuksen tavoitteena on, että opiskelija saavuttaa peruslukutaidon. Tavoitteena on, että lukutaito alkaa kehittyä funktionaalisen lukutaidon suuntaan. Kirjoittamisen tavoitteet puolestaan liittyvät läheisesti lukemisen tavoitteisiin. Lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen on prosessi, joka jatkuu koko elämän ajan.

Koulutuksen aikana opiskelija kartuttaa opiskelutaitojaan sekä oppii lukemaan ja kirjoittamaan suomea (tai ruotsia) niin hyvin, että hän voi jatkaa kielen perusopintoja esimerkiksi kotoutumiskoulutuksessa. Kielen opiskelun lisäksi luku- ja kirjoitustaidon opintoihin sisältyy myös muita opintokokonaisuuksia: arjen taidot ja elämänhallinta sekä yhteiskunta-, kulttuuri- ja työelämä tietous. Lisäksi opiskelija oppii numerot ja peruslaskutoimituksia. Koko opetuksen tulee olla mahdollisimman funktionaalista ja käytännönläheistä. Opiskelijan itsetuntoa sekä kasvua uuden kotimaan kansalaiseksi tulee tukea kaikin tavoin.

Kielen opetuksen osalta tavoitteiden asettamisen pohjana on kielitaidon tasojen kuvausasteikko (ks. liite 4), joka toimii myös arvioinnin ja itsearvioinnin välineenä. Kuvausasteikko on Suomessa laadittu sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen viitekehykseen. Tässä ”Kieltenopetuksen eurooppalainen viitekehys: kielten oppimisen oppiminen, opetus ja arviointi”-suosituksessa käytetään kymmenportaista sovellusta, koska se kuvaa paremmin erityisesti edistymistä kielen oppimisen alkuvaiheessa. Luku- ja kirjoitustaidottomien suomen kielen opetus perustuu tähän kuvausasteikkoon ja siihen kuuluvien kielen eri osa-alueiden opiskeluun. Näitä ovat

- kuullun ymmärtäminen ja puhuminen
- lukeminen ja luetun ymmärtäminen
- kirjoittaminen.

Tavoitteiden asettelussa on huomioitava opiskelijoiden yksilölliset erot ja oppimiseen vaikuttavat tekijät monipuolisesti; esimerkiksi vanhemmille ihmisille ja vajaakuntoisille jo arkitaitojen oppiminen ja yhteiskunnassa

selviäminen saattaa olla haastava tavoite. Luku- ja kirjoitustaidottomien opetuksessa on lisäksi muistettava, että monilla opiskelijoilla on pakolais- tausta. Tämän vuoksi opetusryhmissä on tavallista enemmän psykososiaalisesta oireilusta ja pakolaisuuteen liittyvistä traumaista kärsiviä opiskelijoita, joiden elämäntilannetta ei voida sivuuttaa, kun opetusta suunnitellaan. Tavoitteet määräytyvät yksilöllisesti ja niihin vaikuttavat monet seikat, kuten mm. työelämään ja jatkokoulutukseen sijoittuminen tulevaisuudessa (kotoutumiskoulutus, yleissivistystä täydentävä koulutus, ammatillinen koulutus).

Luku- ja kirjoitustaidon opetuksen sisällöt noudattavat muiden maa- hanmuuttajien kielen opetuksen sisältöjä. Painotukset määräytyvät opiskelijoiden lähtökohdista esim. ajan hahmottamiseen, kellon ja päivämäärien opetteluun menee aikaa ja niiden harjoitteluun eri aihepiirien yhteydessä tulee kiinnittää erityistä huomiota.

2

KOULUTUKSEEN KUULUVAT OPINNOT JA NIIDEN LAAJUUS

Luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten maahanmuuttajien koulutuksen laajuus on 200 päivää eli 1 400 tuntia (200 x 7 tuntia). Tämä tekee yhteensä 40 opintoviikkoa. Lähiopetusta on 4–5 tuntia päivässä ja etäopiskelua tai ohjausta 2–3 tuntia päivässä. Suositus on, että opetustuntien lisäksi koulutuksessa on tukiovetusresurssia 10–20 % kokonaistuntimäärästä eli 140 – 280 tuntia.

Opintoihin kuuluu viisi opintokokonaisuutta seuraavine osakokonaisuuksineen:

Suomen kieli

- kuullun ymmärtäminen ja puhuminen
- lukeminen ja luetun ymmärtäminen
- kirjoittaminen

Arjen taidot ja elämänhallinta

- arkielämästä selviytyminen ja uuteen ympäristöön tutustuminen
- käden taidot ja taideaineet
- kodin taidot
- matematiikka
- tietotekniikka
- liikunta ja terveystieto

Yhteiskunta- ja kulttuuritietous

- yhteiskuntaoppi
- kulttuurien tuntemus ja kohtaaminen

Työelämävalmiudet

- työelämä tietous
- työhön tutustumisjakso tai työssäoppimisjakso

Opiskeluvalmiudet

- opiskelutekniikka
- oppimisen ohjaus

3

ALKUKARTOITUS

Alkukartoituksessa selvitetään opiskelijan luku- ja kirjoitustaito, jotta opiskelija pystytään ohjaamaan kielitaitonsa ja opiskelutaitojensa perusteella sopivaan opetusryhmään. Alkukartoitus voidaan järjestää ennen koulutusta tai koulutuksen alussa. Suositus alkukartoituksen pituudeksi on vähintään yksi viikko (35 tuntia). Alkukartoitusta hyödynnetään henkilökohtaisen opiskeluohjelman laadinnassa. Alkukartoituksessa käytettäviin luku- ja kirjoitustaidon opetustarvetta arvioiviin selvityksiin pitää sisältyä seuraavia asioita:

- suomen kielen suullinen taito (puhuminen)
- kirjainten tunnistaminen ja lukeminen (lukeminen)
- hienomotoriikka, tekstin jäljentäminen ja sanelu (kirjoittaminen)
- numerot ja peruslaskutaito (matematiikka).

Alkukartoituksen yhteydessä pyritään selvittämään myös opiskelijan oppimiskykyä, muistia, omaksumiskykyä ja yleissivistystä. Alkukartoituksessa tulee laatia kullekin opiskelijalle henkilökohtainen opiskeluohjelma, jota tarkennetaan koko koulutuksen ajan.

Alkukartoituksessa on hyvä pyrkiä selvittämään myös opiskelijan elämäntilanne, työ- ja opiskeluhistoria sekä opiskelumotivaatio. Mahdollisia koulutukseen osallistumiseen vaikuttavia rajoitteita pyritään kartoittamaan, jotta koulutuksen aloittaminen tapahtuisi otollisena ajankohtana. Samalla voidaan kertoa myös oppilaitoksen ja työvoimapolitiittisen koulutuksen käytännöistä.

4

OPINTOKOKONAISUUKSIEN TAVOITTEET JA KESKEISET SISÄLLÖT

4.1 SUOMEN KIELI

Suomen kielen opintojen tavoitteiden määrittelyssä käytetään kielitaidon tasojen kuvausasteikkoa (liite 4), jonka A1.2-taso (kehittyvä alkeiskieli-taito) kuvaa pääpiirteittäin opiskelijan osaamista koulutuksen lopussa. Luku- ja kirjoitustaidon opiskelijan kielitaitoprofilin vahvimmat alueet ovat yleensä kuullun ymmärtäminen ja puhuminen, joilla opiskelijan osaa-minen voi olla A1.3-tasoa. Luetun ymmärtämisen ja kirjoittamisen taidot voivat jäädä etenkin primaarilukutaidottomilla alle A1.2-tason.

Opetuksessa edetään puheesta kirjoitukseen. Suullisen kielitaidon oppiminen on ensisijaista kirjallisiin taitoihin verrattuna, kun opetetaan kielitaidottomia opiskelijoita. Lukemisen oppiminen vieraalla kielellä vaikeutuu, mikäli opiskelijalla ei ole lainkaan lukemisen pohjaksi opittua suullista taitoa. Suullisen kielitaidon opetuksen rinnalla aletaan opiskella myös lukemista ja kirjoittamista.

Kielen rakenteiden opiskelu ei ole ensisijainen tavoite, vaan opetuk-sessa tulee korostua sanasto- ja fraasilähtöisyys sekä viestinnällinen ja tilan-nesidonnainen lähestymistapa kieleen. Rakenteet tulevat esille luonnolli-sissa yhteyksissä, ja niitä voidaan harjoitella suullisesti.

4.1.1 Kuullun ymmärtäminen ja puhuminen

Tavoitteet

Kuullun ymmärtämisen ensisijaisena tavoitteena on ymmärtää rajallinen määrä sanoja, lyhyitä lauseita, kysymyksiä ja kehotuksia, jotka liittyvät henkilökohtaisiin asioihin tai välittömiin tarpeisiin. Opiskelija ymmärtää yksinkertaisia lausumia (henkilökohtaisia kysymyksiä ja jokapäiväisiä oh-jeita, pyyntöjä ja kieltoja) rutiininomaisissa keskusteluissa tilanneyhteyden tukemana. Erityisesti sekundaarilukutaidottomilla on tavoitteena myös pystyä seuraamaan yksinkertaisia, välittömiin tilanteisiin tai omaan koke-

mukseen liittyviä keskusteluja. Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää silti normaalia hitaampaa ja kuulijalle kohdennettua selkokielistä puhetta.

Puhumisen tavoitteena on, että opiskelija osaa viestiä joitakin välittömiä tarpeita ja kysyä ja vastata henkilökohtaisia perustietoja käsittelevissä vuoropuheluissa ja että opiskelija osaa suppean perussanaston, joitakin tilannesidonnaisia ilmaisuja ja peruskieliopin aineksia. Erityisesti sekundaarilukutaidottomilla on tavoitteena myös pystyä kertomaan lyhyesti itsestään ja lähipiiristään. Kurssin lopussa opiskelija selviytyy kaikkein yksinkertaisimmista vuoropuheluista ja palvelutilanteista. Silti hän tarvitsee joskus puhelukumppanin tukea. Kaikkein tutuimmista aiheista puhuminen sujuu, mutta tauot ja katkokset ovat yleisiä.

Keskeinen sisältö

Opiskellaan ääntämään suomen kieltä ja harjoitellaan myös kielen prosodisia piirteitä ja niiden kehittymistä luonteviksi.

Opiskellaan ymmärtämään ja vastaamaan opiskelijan arkielämän kannalta keskeisiin kysymyksiin, jotka koskevat häntä itseään tai hänen perhettään, lähiympäristöään, terveydentilaansa, tunteitaan ja muita sellaisia asioita, jotka ovat tärkeitä otettaessa yhteyttä muihin ihmisiin (esimerkiksi nimi, osoite, puhelinnumero, ikä, kansalaisuus, ammatti, henkilötunnus, perhesuhteet).

Kartutetaan perussanastoa: terveydenhoito-, ruoka-, vaate-, perhesanasto, perusverbit, suuntasanat, kysymyssanat, henkilötietosanasto, tervehdykset, tavallisimmat kohteliaisuusfraasit, käskyt, kehotukset, ohjeet, aikasanat, tunteidenilmaukset jne.

Suullista viestintää harjoitellaan myös esimerkiksi erilaisilla tutustumiskäynneillä arkielämän kannalta tärkeisiin kohteisiin (esim. pankkiin, postiin, kauppaan, apteekkiin, terveyskeskukseen). Tutustumiskäyntejä käytetään hyväksi, kun opiskellaan sanastoa ja fraaseja. Tutustutaan myös paikkakunnan omaan puhekieleen.

4.1.2 Lukeminen ja luetun ymmärtäminen

Tavoitteet

Lukemisen tavoitteena on oppia peruslukutaito, jolla tarkoitetaan sitä, että opiskelija oppii sana- ja lausetason lukemisen lisäksi kehittyvää tekstinlukutaitoa. Jotta lukutaito alkaisi kehittyä, tulisi lukemisen opiskeluun sisältyä sekä teknisen lukutaidon että ymmärtävän lukutaidon harjoittelua. Teknisellä tasolla lukemisessa on kyse kirjain-äännevastaavuuden idean ymmärtämisestä. Lukemisen harjoittelu tulee kuitenkin liittää puheeseen, sanojen ja lauseiden merkityksiin, vaikka opiskeltaisiin lukemista tavu- ja äännetasolla. Koska lukemista opetellaan vieraalla kielellä, tavoitteiden asettelussa on oltava realistinen. Opiskelijalta ei voida odottaa esimerkiksi samanlaista äänteen ja kirjaimen vastaavuuden hallintaa kuin äidinkielseltä.

Luetun ymmärtämisen tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää nimiä, kylttejä ja muita hyvin lyhyitä ja yksinkertaisia tekstejä, jotka liittyvät välittömin tarpeisiin. Hän pystyy tunnistamaan yksinkertaisesta tekstistä yksittäisen tiedon, jos voi lukea tekstin tarvittaessa uudelleen.

Keskeinen sisältö

Luetaan arkielämän kannalta keskeisiä sanakuvia, sanoja, lauseita ja muita lyhyitä tekstejä, joiden aihepiiri on opiskelijoille tuttu tai kehitetään luettava materiaali yhteistoiminnassa opiskelijoiden kanssa.

Opiskellaan isot ja pienet kirjaimet, vaikka pääpaino onkin pienissä kirjaimissa.

Opiskellaan kirjain-äännevastaavuuden periaate, äänneiden yhdistäminen toisiinsa ja tavujen rakentuminen.

Ääntämiseen ja opiskelijan äidinkielestä puuttuvien suomen äänneiden harjoitteluun ja oppimiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Opiskellaan oikea lukusuunta.

Harjoitellaan suomen kielen tuttujen sanojen ja lauseiden lukemista äänne- ja tavutasolta edeten kohti sana-, lause- ja tekstitasoa.

4.1.3 Kirjoittaminen

Tavoitteet

Lukemisen ja kirjoittamisen oppiminen liittyvät läheisesti toisiinsa ja perustuvat puheeseen. Visumotorisella tasolla opitaan isojen ja pienten kirjainten kirjoittaminen. Teknisellä tasolla kirjoittamisen tavoitteena on äänne-kirjainvastaavuuden oppiminen. Toiminnallisella tasolla kirjoittamisen tavoitteena on, että opiskelija osaa viestiä välittömiä tarpeita lyhyin lausein, osaa kirjoittaa muutamia lauseita ja fraaseja itsestään ja lähipiiristään (esimerkiksi vastauksia kysymyksiin tai muistilappuja). Hän osaa joitakin perussanoja ja sanontoja ja pystyy kirjoittamaan yksinkertaisia päälauseita.

Keskeinen sisältö

Opetellaan kirjoittamaan isot ja pienet kirjaimet.

Opiskellaan äänne-kirjainvastaavuuden idea.

Harjoitellaan suomen kielen keskeisten äännepiirteiden kuulemistä ja kirjoittamista (pitkät ja lyhyet vokaalit, yksinäis- ja kaksoiskonsonantit, diftongit). Erityistä huomiota kiinnitetään opiskelijan äidinkielestä puuttuviin äänteisiin.

Harjoitellaan motorisia taitoja, mikäli hienomotoriset taidot ovat kehittymättömät.

Totutullaan pitämään kynää oikeassa asennossa. Tietokoneella kirjoittaminen auttaa myös motoriikan kehittämisessä.

Kirjoitetaan helppoja sanoja sanelun mukaan ja harjoitellaan sanojen ja lauseiden jäljentämistä.

Täytetään henkilötietolomakkeita ja opiskellaan kirjoittamaan nimikirjoitus käsialakirjoituksella, vaikka käsialakirjoitusta ei muuten ole syytä harjoituttaa.

4.2 ARJEN TAIDOT JA ELÄMÄNHALLINTA

Arjen taidot ja elämänhallinta koostuu kuudesta osakokonaisuudesta, jotka tukevat kielen oppimista ja kotoutumista.

4.2.1 Arkielämästä selviytyminen ja uuteen ympäristöön tutustuminen

Tavoite on, että opiskelija selviytyy arkielämän tilanteista, osaa liikkua omalla paikkakunnallaan ja tuntee tärkeimmät julkisten palvelujen toimipisteet. Opiskelija ottaa vastuuta omaa elämäänsä koskevista ratkaisuisista, vaikuttaa aktiivisesti omaan elämäntilanteeseensa ja tulevaisuuteensa. Opiskelijalla on tiedollisia ja taidollisia valmiuksia, joita päätösten teossa tarvitaan.

Keskeinen sisältö

Opiskelija tutustuu suomalaiseen ruokakulttuuriin ja Suomessa saatavilla oleviin ruokatarvikkeisiin. Hän perehtyy asumiseen liittyviin kysymyksiin ja osaa hoitaa omaa talouttaan. Opiskelija tuntee ajan merkityksen suomalaisessa yhteiskunnassa, osaa käyttää hyödykseen aikatauluja ja muita ajan suunnittelun apuvälineitä.

4.2.2 Kädentaidot ja taideaineet

Tavoitteena on, että opiskelijan hienomotoriikka ja kädentaidot kehittyvät. Hienomotorisia taitoja kehittävää toimintaa voidaan liittää myös kielen opiskelun yhteyteen (learning by doing -menetelmää soveltamalla). Taideaineiden terapeuttista vaikutusta käytetään hyväksi oppimisen esteiden poistamisessa.

Keskeinen sisältö

Opiskelija oppii tekemään erilaisia hienomotoriikkaa vaativia asioita, kuten ompelua, askartelua ja käsitöitä. Kuvataiteeseen sisältyvän kuvien tekemisen ja katsomisen avulla harjoitellaan kuvallukutaitoa. Askartelu, musiikki ja tanssi tuovat opetukseen toiminnallisuutta ja monipuolisuutta.

4.2.3 Kodin taidot

Tavoitteena on oppia hoitamaan kotia suomalaisessa yhteiskunnassa.

Keskeinen sisältö

Opiskellaan esimerkiksi siivousta, ruoanlaittoa, erilaisten teknisten laitteiden käyttöä, kierrätystä, sähkön ja veden kulutusta jne.

4.2.4 Matematiikka

Tavoitteena on, että opiskelija osaa matematiikan peruslaskutoimituksia, jotta hän pystyy selviytymään mm. jokapäiväisistä ostoksista.

Keskeinen sisältö

Opitaan tunnistamaan ja kirjoittamaan arabialaiset numerot ja suorittamaan peruslaskutoimituksia (yhteen-, vähennys-, kerto- ja jakolaskuja).

4.2.5 Tietotekniikka

Tietotekniikan osalta tavoitteena on, että opiskelija tuntee tietokoneen käyttöä ja tutustuu tietotekniikan merkitykseen jokapäiväisessä elämässä ja tuntee tietotekniikan käyttömahdollisuuksia opiskelussa, työssä ja vapaa-aikana.

Keskeinen sisältö

Tietotekniikkaa apuna käyttäen voidaan opiskella kirjaimistoa sekä suomen tai ruotsin kieltä. Opiskellaan tietotekniikan perusteita (tekstinkäsittelyä, sähköpostin lähettämistä, Internetin mahdollisuuksia tiedonhankinnassa).

4.2.6 Liikunta ja terveystieto

Liikunnan ja terveystiedon tavoitteena on, että opiskelija tietää terveellisten elämäntapojen, ravinnon ja liikunnan merkityksen hyvinvoinnille, tuntee tapoja pitää huolta omasta fyysisestä ja psyykkisestä terveydestään ja osaa pitää yllä työ- ja toimintakykyään. Opiskelija tuntee omalta kannaltaan mielekkäitä ja elämää rikastuttavia vapaa-ajanviettomahdollisuuksia.

Keskeinen sisältö

Tutustutaan erilaisiin liikunnan lajeihin. Kannustetaan opiskelijoita liikkumaan myös vapaa-ajalla ja löytämään mielihyvää ja terveyttä liikunnasta.

Tutustutaan terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta edistäviin tekijöihin ja mahdollisuuksiin sekä sairautta ehkäiseviin keinoihin. Tuetaan terveyden arvostamista yksilön ja yhteisön voimavarana.

4.3 YHTEISKUNTA- JA KULTTUURITIIETOUS

4.3.1 Yhteiskuntatietous

Tavoitteena on, että opiskelija tuntee suomalaisen yhteiskunnan rakennetta ja toimintaa. Hän tietää, kuinka sosiaaliturva ja terveydenhoitojärjestelmä toimivat. Opiskelija tuntee Suomen ja lähialueiden maantietoa pääpiirteittäin.

Keskeinen sisältö

Opiskelija tuntee keskeisiä osia Suomen yhteiskuntajärjestelmästä, paikallishallinnosta, Suomen historiasta ja politiikasta. Hän osaa havainnoida eroja suomalaisen yhteiskunnan ja lähtömaansa välillä.

Opiskelija tuntee Suomen kansalaisten ja maassa laillisesti asuvien maahanmuuttajien perusoikeuksia ja velvollisuuksia. Hän perehtyy erityisesti perheen ja lapsen asemaan Suomessa sekä käsitykseen naisen ja miehen välisestä tasa-arvosta.

Opiskelija tuntee tärkeimpiä kunnan, virastojen, viranomaisten, poliisin, kauppojen, pankkien ja vakuutusyhtiöiden palveluja. Hän tuntee tärkeimpiä suomalaisia kuluttajan oikeuksia.

Opiskelija osaa hahmottaa Suomen asemaa osana Pohjoismaita ja Eurooppaa. Hän tietää vuodenaikojen vaihtelut ja ilmaston vaikutukset pukeutumiseen ja työntekoon.

Opiskelija tutustuu Suomen luontoon ja ympäristönsuojeluun.

4.3.2 Kulttuuritietous

Tavoitteena on, että opiskelija oppii havaitsemaan omaan kulttuuriinsa liittyviä arvoja, normeja ja asenteita. Hän tunnistaa oman kulttuurinsa erityispiirteitä sekä osaa tarkastella oman kulttuurinsa ja suomalaisen kulttuurin välisiä eroja ja näiden erojen syitä. Opiskelija kehittää taitojaan olla vuorovaikutuksessa kulttuuritaustaltaan erilaisen ihmisten kanssa. Hän suhtautuu arvostavasti erilaisiin näkemyksiin ja pystyy pohtimaan erilaisia näkökulmia rohkeasti ja kriittisesti. Hän tietää tavat ylläpitää sosiaalisia suhteita opiskelussa, työelämässä ja vapaa-aikana.

Opiskelija tutustuu oman paikkakuntansa ja asuinalueensa kulttuuri- palveluihin ja harrastusmahdollisuuksiin. Hän tietää tapoja kehittää omaa persoonallisuuttaan mahdollisimman laaja-alaisesti. Hän osaa hakeutua urheilu-, liikunta-, musiikki-, teatteri- tai taideharrastuksen piiriin tai käden taitoja harjaannuttaviin opintoihin.

Keskeinen sisältö

Tutustutaan suomalaiseen yhteiskuntaan ja kotoutumisen kannalta keskeisiin asioihin. Opiskellaan suomalaista kulttuuria ja tapoja, niin että opiskelija oppii selviytymään arjessa. Tehdään tutustumiskäyntejä.

4.4 TYÖELÄMÄVALMIUDET

Tavoitteena on, että opiskelija tutustuu suomalaisen työelämän toimintamalleihin ja saa mahdollisuuksien mukaan kokemusta käytännön työskentelystä työssäoppimis- tai työhön tutustumisjakson aikana. Opiskelija tietää erilaisia ammatteja ja työtehtäviä sekä tiedostaa ammatin ja koulutuksen välisen yhteyden. Opiskelija tuntee työn hakemisen periaatteet ja osaa käytännössä hakea työtä.

Opiskelija tietää työn merkityksen suomalaisessa yhteiskunnassa toimeentulon takaajana, arkielämän rytmittäjänä ja ihmissuhteiden muodostajana. Opiskelija perehtyy työelämän perussääntöihin, kuten työaikoihin. Opiskelija tietää kielitaidon merkityksen työtehtävissä ja työelämän sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Keskeinen sisältö

Tutustutaan eri ammatteihin ja opiskellaan työhön liittyviä käsitteitä. Opiskelijat voidaan ohjata muutaman viikon pituiselle työssäoppimisjaksolle. Pohditaan, mikä työ voisi kullekin olla sopiva ja mahdollinen.

4.5

OPISKELUVALMIUDET

Tavoitteena on, että opiskelijan opiskelutaidot ja opiskelutekniikka kehittyvät. Opiskelija tuntee erilaisia opiskelutapoja ja opiskelun arkipäivän vaatimuksia. Hän tiedostaa kielitaidon merkityksen opinnoissa ja tiedostaa oman oppimistaustansa. Opiskelija tietää, että on monenlaisia tapoja oppia, ja hän osaa ottaa vastuuta omasta opiskelustaan ja oppimisestaan.

Keskeinen sisältö

Harjoitellaan kynän, paperin ja kirjan käyttöä opiskelussa sekä oppimisympäristössä toimimista ja opiskelun rytmittämistä (kello, kalenteri, koulupäivä, tauot, lukujärjestys, poissaoloista ilmoittaminen jne.).

Tutustutaan erilaisiin opiskelutapoihin: ryhmätyöt, parityöt, itsenäinen työskentely, tutustumiskäynnit, etätehtävät ja kotitehtävät.

Opitaan erilaisia opiskelustrategioita ja muistiinpainamistekniikoita ja tutustaan erilaisiin tehtävätyyppeihin.

Harjoitellaan ääneen lukemista ja lukutekniikkaa, esimerkiksi rivisiirtymiä tekstissä.

Harjoitellaan kuvien, karttojen, aikataulujen sekä pohjapiirrosten hahmottamista ja käyttöä.

Käytetään hyväksi tietotekniikkaa esimerkiksi kirjainten opiskelussa.

Selvitetään eri tiedonsaantikanavia ja otetaan selvää jatko-opintomahdollisuuksista.

5

OPISKELIJAN ARVIOINTI

5.1 ARVIOINNIN TEHTÄVÄ JA TAVOITTEET

Arviointi on jatkuva prosessi, ja opiskelijan tulee saada koulutuksen aikana riittävästi palautetta edistymisestään ja oppimisestaan. Kaikille opiskelijoille ja kaikille arviointiin osallistuville tiedotetaan opintojen aikana arvioinnin periaatteista ja niiden soveltamisesta, kuten arvioinnin tehtävistä, arvioinnin kohteista, vaatimustasosta ja arvosanojen dokumentoinnista ja koulutuksesta annettavan todistuksen sisällöstä.

Jatkuvan arvioinnin tarkoituksena on auttaa opiskelijaa suunnittelemaan omaa opiskeluaan. Arvioinnin tulee tukea opiskelijan myönteisen minäkuvan kehittymistä ja luottamusta omiin kykyihinsä. Arvioinnin tehtävä on antaa opiskelijalle tietoa oppimisen etenemisestä koulutuksen aikana ja sen päättyessä.

Itsearviointin ja työskentelyn arvioinnin kehittämiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Arvioinnin tarkoituksena on, että opiskelijalle syntyy realistinen kuva oppimisestaan ja että hän tiedostaa vahvuutensa ja heikommat osaamisalueensa, joita hänen tulee kehittää saavuttaakseen tavoitteensa. Arvioinnin tulee tuottaa tietoa opiskelijan osaamisesta jatko-koulutukseen siirtymistä varten.

Opiskelijat arvioivat myös saamaansa opetusta joko kirjallisesti tai suullisesti. Jatkuva arviointi antaa opettajalle mahdollisuuden seurata ryhmän edistymistä ja mukauttaa opetusta sekä ryhmän että yksilön tarpeiden ja palautteen mukaan.

5.2 ARVIOINTIPALAUTE JA TODISTUS

Luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien arvioinnissa arvioidaan sekä edistymistä että kielitaitoa. Arviointipalautteen tulee olla kannustavaa, riittävää ja monipuolista. Arvioinnissa otetaan huomioon kielitaidon eri osa-alueet, kuullun ymmärtäminen, puhuminen, lukeminen ja luetun ymmärtäminen sekä kirjoittaminen, joita kaikkia voidaan arvioida erik-

seen. Arviointi voi olla myös sanallista tai kuvailevaa. Kuvailevalla arvioinnilla tarkoitetaan sanallista selitystä siitä, missä määrin ja millä tavoin opiskelija on opintokokonaisuuden tavoitteet saavuttanut. Arvioinnin on oltava luotettavaa ja oikeudenmukaista. Opiskelijan täytyy saada realistinen käsitys osaamisestaan.

Kielitaidon arviointi perustuu yhteismitalliseen eurooppalaiseen taitotasosteikkoon, joka varmistaa sen, että arviointi pohjautuu tavoitteisiin ja on valtakunnallisesti vertailtavissa. Kielitaidon arvioinnin osa-alueet ovat kuullun ymmärtäminen ja puhuminen, lukeminen ja luetun ymmärtäminen sekä kirjoittaminen. Todistukseen merkitään erikseen arviot 1) kuullun ymmärtämisestä ja puhumisesta, 2) lukemisesta ja luetun ymmärtämisestä sekä 3) kirjoittamisesta.

Suoritetusta koulutuksesta annetaan opiskelijalle todistus.

Todistus sisältää seuraavat tiedot:

- koulutuksen järjestäjän tai ylläpitäjän nimi
- oppilaitoksen nimi
- opiskelijan nimi ja syntymäaika
- koulutuksen nimi ja laajuus (esim. oppituntien määrä)
- suoritettut opinnot, niiden laajuudet (esim. oppituntien määrä) ja arvosanat
- lisätiedot ja erityismaininnat, kuvaileva yleisarvio
- todistuksen antopäivämäärä
- vastuuhenkilön nimi
- oppilaitoksen leima
- allekirjoitukset.

Todistuksessa on myös maininta, että koulutus perustuu Opetushallituksen suositukseen Luku- ja kirjoitustaidottomien aikuisten maahanmuuttajien koulutuksesta (2006).

6

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄN JA OPPILAITOKSEN SUUNNITELMA

6.1 SUUNNITELMAN LAADINTA

Koulutuksen järjestäjä tai oppilaitos laatii luku- ja kirjoitustaidon koulutusta varten suunnitelman, joka perustuu tässä asiakirjassa oleviin opintokokonaisuuksien tavoitteisiin ja keskeisiin sisältöihin. Suunnitelma tulee laatia siten, että se mahdollistaa opiskelijoiden yksilölliset valinnat ja sen, että opiskelija saa riittävästi opetusta ja tarvitsemaansa ohjausta koulutuksen järjestämistavasta riippumatta oppilaitoksen jokaisena työpäivänä.

6.2 SUUNNITELMAN SISÄLTÖ

Luku- ja kirjoitustaidon koulutusta varten laadittuun suunnitelmaan tulee sisältyä seuraavat asiat:

- keskeiset arvot ja toiminta-ajatus
- koulutukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet
- alkukartoituksen järjestämissuunnitelma
- opetuksen järjestäminen ja mahdollinen jaksotus (lähi-, etäopiskelu ja ohjaus)
- opetuksen tukipalvelut
- henkilökohtaisen opiskeluohjelman laatimisen periaatteet
- koulutuksen liittymäkohdat muuhun koulutukseen
- opiskelijan arvioinnin toteuttamissuunnitelma
- henkilöstön ammattitaidon kehittämissuunnitelma
- itsearvioinnin toteuttamissuunnitelma eli arvio koulutuksesta.

6.3 HENKILÖKOHTAINEN OPISKELUOHJELMA

Jokaiselle koulutukseen osallistuvalla tulee laatia kirjallinen henkilökohtainen opiskeluohjelma opiskelijan, koulutuksen järjestäjän ja tarvittaessa koulutuksen hankkijan edustajan yhteistyönä. Kaikkien osapuolten tulee se hyväksyä.

Henkilökohtaisen opiskeluohjelman laadinnassa tulee hyödyntää alkukartoituksessa saatuja tietoja. Sen tulee perustua opiskelijan valmiuksien tasoon sekä hänen tavoitteisiinsa. Aiemmin opitun taidon ajantasaisuus tarkistetaan. Henkilökohtaisessa opiskeluohjelmassa määritellään opintojen osa-alueet, jotka opiskelija koulutuksen aikana aikoo suorittaa, sekä niiden laajuudet. Siinä selvitetään myös opiskelijan alustavat tulevaisuuden opintotavoitteet ja tarkennetaan opiskelun aikaisia opetusjärjestelyjä.

Ohjelman tulee sisältää ainakin seuraavat kohdat:

- opiskeluun vaikuttavat taustatekijät, kuten
 - arvio kielitaidosta, luku- ja kirjoitustaito
 - arvio koulutusvalmiuksista
 - aikaisempi koulutus
 - aikaisempi työkokemus ja tiedot ammatillisesta osaamiskartoituksesta
- opiskelijan kouluttautumis-, työllistymis- ja muut suunnitelmat
- suunnitelman toteuttamisen vaatimat oppimistavoitteet ja keskeiset sisällöt
- henkilökohtaisen ohjauksen ja tuen järjestäminen.

Henkilökohtaisen opiskeluohjelman toteutumista on arvioitava kouluttajan ja opiskelijan välisissä keskusteluissa opiskelun edetessä ja päättyessä. Ohjelmaa on muutettava tarvittaessa, ja muutokset on varmennettava tarvittaessa kaikkien osapuolten allekirjoituksin.

Keskusteluissa henkilökohtaisista opiskeluohjelmista otetaan esille vain opiskelun onnistumiseen ja koulutuksen suorittamiseen olennaisesti vaikuttavat asiat. Opiskelijan elämäntilannetta koskevia tietoja voidaan vaihtaa vain opiskelijan luvalla koulutuksen järjestäjän ja hankkijan tai muiden viranomaisten välillä.

7

MUUT SUOSITUKSET

7.1 ERITYISRYHMIÄ KOSKEVIA SUOSITUKSIA

Luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien keskuudessa on ryhmiä, joilla on tiettyjä erityistarpeita. Koulutuksen suunnittelussa ja opetuksen järjestelyissä tulisi perehtyä näihin tarpeisiin ja huomioida ainakin seuraavat erityistä tukea tarvitsevat ryhmät:

Naiset, joilla on vaikeuksia osallistua koulutukseen täysipainoisesti pienten lasten hoidon ja perhetilanteen vuoksi. Nämä naiset tarvitsevat kielitaidon ja lukutaidon lisäksi tukea arjesta selviytymiseen sekä opetuksen erityisjärjestelyjä. Naisten ja erityisesti yksinhuoltajien opetukseen rekrytoinnissa on käytettävä yhteisiä kanavia sosiaalitoimen, maahanmuuttajayhteisöjen ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Naisten koulutuksen on perustuttava toiminnallisiin menetelmiin. Myös lastenhoidon järjestämisestä on huolehdittava.

Suomalaisessa koulutusjärjestelmässä **nuoret luku- ja kirjoitustaidottomat** ovat suuressa koulutusmahdollisuuksien väliin putoamisen ja syrjäytymisen vaarassa. Monien nuorten tavoittaminen ja heidän opiskelunsa saattaa olla vaikeaa mm. psykososiaalisten ongelmien vuoksi. Nuorten luku- ja kirjoitustaidottomien tavoittamisessa ja koulutukseen ohjaamisessa tarvitaan johdonmukaisesti suunniteltuja väyliä ja eri viranomaisten yhteistyötä. Perusopetuksen ja toisen asteen nivelen yli ohjaavia järjestelmiä tulee kehittää niin, että luku- ja kirjoitustaidottomille nuorille on tarjolla erilaisia opiskeluvaihtoehtoja ennen toisen asteen ammatilliseen koulutukseen tai ammatilliseen koulutukseen valmistavaan tai muuhun koulutukseen siirtymistä.

Nuoren koulupolun suunnittelu tulee alkaa perusteellisesta alkuvaiheen kartoituksesta. Nuorille tulee laatia monipuolinen, yksilöllisille lähtökohdille rakentuva henkilökohtainen opiskeluohjelma riittävän pitkälle aikavälille. Tärkeää on, että nuoret opiskelevat mahdollisimman samankäisten parissa, jotta vertaisryhmä voi tukea nuoren identiteetin vahvistumista ja opiskelumotivaatiota. Nuoren opintojen ohjaus tulee aloittaa jo opintojen alkuvaiheessa ja sen tulee jatkua läpi koulutuksen. Tavoitteena

on, että nuori tutustuu monipuolisesti jatko-opintomahdollisuuksiin ja saa realistisen kuvan kielitaidon merkityksestä jatko-opinnoissa.

Nuoren opintoihin tulee sisällyttää riittävä määrä yleissivistäviä aineita, yhteiskunnallista tietoutta, kieliaineita sekä lisäksi kädentaitoja, taitoja ja taideaineita, liikuntaa ja muuta sosiaalista yhteenkuuluvuutta lisäävää ja itseilmaisua kehittävää toimintaa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä opiskelutaitojen monipuoliseen kehittämiseen. Opinnoissa painottuvat suomen kieli ja luku- ja kirjoitustaidon sekä matemaattisten taitojen perusteet. Samanaikaisesti on otettava huomioon muut vaatimukset, joita jatko-opinnot tai työelämään siirtyminen edellyttävät.

Keski-ikäisillä ja vanhuksilla tulee olla mahdollisuus opiskella kieltä omaan tahtiin ja kiireettömästi. Koulutukseen tulee sisältyä erityisesti opastusta arkiasioiden hoidossa ja aikaa uuteen kulttuuriin totutteluun. Heidän kohdallaan oman äidinkielen avulla tapahtuva lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen on tärkeä vaihtoehto.

Vajaakuntoiset, joilla on usein pakolaistaustasta johtuvaa psykosomaattista oireilua ja heikko terveys. Oppiminen ja kotoutuminen on hidasta, ja he tarvitsevat usein samanlaisia koulutuksen joustoja kuin vanhusryhmään kuuluvat. Lisäksi monen kohdalla kuntoutustutkimus ja kuntoutuksen järjestäminen on aiheellista.

Vammaiset, joita on myös luku- ja kirjoitustaidottomien joukossa, tulisi integroida opetukseen opiskelijan erityistarpeet ja apuvälineet huomioiden. Tähän ryhmään kuuluvat esimerkiksi henkilöt, joilla on oppimisprosessia oleellisesti häiritsevä aisti-, liikunta- tai jokin muu vamma.

Oppimisvaikeuksiset, joilla oppimisprosessi on oleellisesti hidastunut tai pysähtynyt. On muistettava, että luku- ja kirjoitustaidon ryhmissä kaikki oppiminen on hitaampaa kuin ns. normaaliryhmissä, eikä enemmistön kohdalla voida puhua erityisestä oppimisvaikeudesta. Mutta oppiminen voi vaikeutua ja hidastua luku- ja kirjoitustaidottomuuden lisäksi myös monista muista syistä. Taustalla voi olla oppimista hidastamassa opiskelijan vajaakuntoisuus, psykososiaaliset ongelmat, kulttuuriset syyt, heikko motivaatio jne. Opettajalle syntyy yleensä käsitys oppimisvaikeuksien perustasta ja luonteesta. Mikäli on syytä epäillä, että opiskelijan oppimisvaikeudet johtuvat neurologisista syistä, opiskelija tulisi ohjata neuropsykologin/neurologin tutkimuksiin. Asiantuntijat, suomen kielen opettaja ja maahanmuuttaja itse arvioivat yhdessä, riittääkö syvennetty luku- ja kirjoitustaidon opiskelu vai tarvitaanko lisäksi esimerkiksi neuropsykologista kuntoutusta.

Vajaakuntoisten, vammaisten ja oppimisvaikeuksisten maahanmuuttajien kohdalla on erityisen tärkeää, että heidän opetuksensa järjestelyistä,

mahdollisista tutkimuksistaan tai kuntoutuksestaan neuvotellaan yhdessä kaikkien asianosaisten tahojen kanssa. Kotoutumissuunnitelmia laativat viranomaiset; kunta ja työvoimatoimisto sekä Kansaneläkelaitos tai muut kuntoutustahot selvittävät yhdessä maahanmuuttajan tutkimuksiin tai kuntoutukseen liittyvät vastuut. Maahanmuuttajan tulee aina olla mukana tekemässä häntä itseään koskevia päätöksiä, ja tiedonkulku eri osapuolten välillä tulee varmistaa maahanmuuttajan suostumuksella. Kotoutumissuunnitelma tulee niin ikään pitää ajan tasalla.

7.2 MAAHANMUUTTAJAN ÄIDINKIELI

Maahanmuuttajaa tuetaan säilyttämään ja kehittämään omaa äidinkieltään. Maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon opetuksen tavoitteena on vahvistaa maahanmuuttajan monikulttuurista identiteettiä ja rakentaa pohjaa toiminnalliselle kaksikielisyydelle. Kaksikielisyydellä tarkoitetaan myös kulttuurista kaksikielisyyttä, jolloin ihminen hallitsee kahden kulttuurin toimintatavat ja pystyy elämään täysipainoisesti arkeaan myös uudessa maassa. Arjesta selviytyminen sekä itsetunnon säilyminen ja kehittyminen ovatkin keskeisiä tavoitteita kirjoitustaidottomien opetuksessa.

Molempien kielten vertaileva käyttö, samoin kuin kulttuurien välinen dialogi ja vertailu oppimistilanteessa tukevat oppimista, varmistavat käsitteiden ymmärtämistä ja kiinnittävät käsitteitä opiskelijoiden jokapäiväiseen elämään ja aikaisempaan elämänselämään.

Monen luku- ja kirjoitustaidottoman äidinkieli on ollut kotimaassa vähemmistökielenä, jonka käyttöä on saatettu rajoittaa ja jota ei ole saanut puhua kouluissa tai julkisilla paikoilla. Luku- ja kirjoitustaidottomien opetuksessa tulee antaa erityinen arvo opiskelijoiden äidinkielelle. Kielenopiskelun alkuvaiheessa monet alkavat puhua ja viestiä äidinkielellään, ennen kuin suomi alkaa sujua. Tästä syystä kommunikointia omalla äidinkielellään tuleekin tukea.

Mikäli mahdollista, maahanmuuttajille tulee järjestää luku- ja kirjoitustaidon opetusta omalla äidinkielellä. Iäkkäät henkilöt tulee ottaa erityisesti huomioon järjestettäessä luku- ja kirjoitustaidon opetusta omalla äidinkielellä.

7.3 OHJAUS JA OPISKELUN TUKI

Ohjaus perustuu opiskelijan tarpeisiin ja tavoitteisiin, ja sen sisällöt vaihtelevat näiden mukaan. Koulutuksen aikaisen ohjauksen tavoitteena on tukea opiskelijaa henkilökohtaisessa kasvussa ja lisätä opiskelijan ymmärrystä luku- ja kirjoitustaidon sekä kielitaidon merkityksestä yhteiskunnassa toimimisen kannalta. Ohjauksella lisätään opiskeluvälmiuksia ja oppimaan oppimisen taitoja. Ohjauksen avulla opiskelija ymmärtää paremmin omien valintojensa ja oman toimintansa seuraukset. Sen avulla opiskelija pystyy paremmin tekemään omaa tulevaisuuttaan ja ammatillista kehittymistään koskevia päätöksiä. Ohjauksen tuloksena tulisi olla konkreettiset jatko suunnitelmat, joissa on eritelty lyhyen aikavälin tavoitteet ja jotka päätyvät ammatilliseen koulutus- tai työllistymissuunnitelmaan. Ohjauksessa huomioidaan henkilön kokonaistilanne käsittelemällä mm. arjenhallinnallisia ja terveydentilaan liittyviä teemoja opiskelijan tarpeen mukaisesti. Ohjauskeskustelut käydään tulkin välityksellä, mikäli ohjaajan ja opiskelijan välistä yhteistä kieltä ei muuten ole.

Tukiopetus on eriyttämistä, joka perustuu yksilöllisiin tehtäviin ja antaa mahdollisuuden yksilölliseen ajankäyttöön ja tukeen. Sen avulla pyritään ehkäisemään ennalta oppimisen vaikeutumista ja tukemaan opiskelijaa vaikeiden asioiden omaksumisessa. Tukiopetus toteutetaan pienryhmäopetuksena tai tarvittaessa yhdelle opiskelijalle annettavana lisäopetuksena ennen tai jälkeen oppitunnin.

7.4 YHTEYDET MUUHUN KOULUTUKSEEN

Luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen jälkeen on maahanmuuttajalle perusteltua edellytysten ja tarpeiden mukaan jatkaa opintoja maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa. Opetushallitus on laatinut sen tavoitteista ja sisällöstä suosituksen vuonna 2001 (Opetushallituksen moniste 9/2001). Myös muut kielitaitoa vahvistavat tai valmistavat koulutukset ovat hyviä jatkoväyliä.

8.1 KOULUTUKSEEN OHJAAMINEN JA HAKEUTUMINEN

Koulutuksesta tiedotetaan mahdollisimman laajasti kohderyhmään kuuluville. Mikäli koulutuksen järjestäjänä toimii työhallinto, noudatetaan koulutukseen hakeutumisessa työvoimapolitiittisen koulutuksen valintaperiaatteita. Jos koulutusta järjestää muu kuin työhallinto, henkilö voi hakeutua koulutukseen myös yksilöllisesti ja oma-aloitteisesti esimerkiksi maahanmuuttajaverkostojen avulla. Tärkeää myös on, että koulutukseen ohjauksessa ovat tukena moniammatilliset asiantuntijaverkostot, joihin kuuluvat kunnan sosiaali-, opetus- ja nuorisotoimi yhdessä työvoimatoimistojen kanssa. Tiedotuksessa käytetään mahdollisimman laajasti apuna maahanmuuttajajärjestöjä ja verkostoja. Erityisryhmien tavoittamiseen (esimerkiksi pienten lasten äidit) ja heidän osallistumisensa mahdollistamiseen tulee kiinnittää huomiota.

Työhallinto selvittää yhteistyössä muiden kotoutumissuunnitelman laatimisessa mukana olevien tahojen kanssa alustavasti maahanmuuttajan tarpeet ja mahdollisuudet osallistua luku- ja kirjoitustaidon koulutukseen.

Alkukartoitus on luku- ja kirjoitustaidon opetuksen tarpeen arvioimista opetuksen, testien ja haastattelujen perusteella. Kartoitus on osa koulutuksen valintakriteerejä. Kartoituksen alkuhaastatteluihin sekä alkutiedotukseen tulee varata riittävä määrä tulkkitunteja, samoin kurssin loppuhaastatteluihin, joissa opiskelija arvioi omaa oppimistaan. Tulkkia tulee käyttää myös mahdollisissa ongelmatilanteissa ja viranomaiskäyttäjien selvittämisessä.

Opiskeluryhmän koko muodostuu resurssien ja opiskelijoiden tarpeen mukaan. Opetuksen kannalta optimikoko luku- ja kirjoitustaidottomien koulutuksen ryhmässä on 8–12 opiskelijaa.

8.2 KOULUTUKSEN KESTO

Koulutuksen tulee olla lukuvuoden mittainen eli 1 400 tuntia (7 tuntia x 200 päivää). Koulutus suositellaan jaksotettavan esimerkiksi kahteen osaan lukuvuosiajattelun mukaan (syyslukukausi/kevätlukukausi). Jaksottamisessa pyritään noudattamaan koulujen työaikoja. Koulutuksen järjestäjien ja hankkijoiden on hyvä jakaa koulutus kahteen moduuliin, joiden molempien laajuus on 700 tuntia (7 tuntia x 100 päivää). Tämä tekee koulutukseen osallistumisen joustavammaksi esimerkiksi silloin, kun perhesyyt estävät koulutuksen suorittamisen yhtäjaksoisesti. Modulointi helpottaa myös primaarilukutaidottomien mahdollisuutta käydä tarvittava osa koulutuksesta useaan kertaan sekä sekundaarilukutaidottomien mahdollisuutta siirtyä nopeammin muuhun koulutukseen.

8.3 OPETUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Opetus järjestetään lähi-, etä- ja tukiopetuksen ja ohjauksen yhdistelmänä. Lähiopetusta suositellaan vähintään 4–5 oppituntia päivässä. Lähiopiskelu tarkoittaa luokka- ja ryhmämuotoista opettajan ohjaamaa työjärjestyksen mukaista opiskelua. Lähiopiskeluun voi sisältyä myös vierailuja ja retkiä.

Etäopiskelua tai ohjausta on 2–3 tuntia päivässä. Suositus on, että opetustuntien lisäksi koulutuksessa on tukiopetusresurssia 10–20 % kokonaistuntimäärästä eli 140–280 tuntia. Etäopiskelu täydentää lähiopetusta. Etäopiskelulla tarkoitetaan sellaisia opetusjärjestelyjä, joiden turvin opiskelija opiskelee ohjatusti kotonaan tai koulun tiloissa. Opettaja ohjaa, valvoo ja arvioi etäopiskelua. Se edellyttää opiskelijoilta vastuullisuutta, oma-aloitteisuutta sekä oppimishalukkuutta. Luku- ja kirjoitustaidottomien opiskelijoiden kohdalla oppikirjoihin ja muuhun kirjalliseen opiskelumateriaaliin perehtyminen itsenäisesti ei vielä onnistu, joten heillä etäopiskelun tavoitteena on itseohjautuvuuden ja aktiivisuuden lisääminen erilaisilla oppimistehtävillä, mm. omatoimisella tutustumisella eri kohteisiin, esitemateriaalin tai hintatietojen hakemisella jne.

Ohjausta määritellään tarkemmin kohdassa 7.3. Tukiopetus on lisäopetusta, jota opiskelija voi saada, jos hän on jäänyt tilapäisesti jälkeen opinnoissaan tai jos jokin asia tuntuu vaikealta omaksua.

Jokaiselle opiskelijalle tehdään henkilökohtainen opiskeluohjelma, joka tarkentuu koulutuksen kuluessa ja jonka toteutumista seurataan.

8.4 PALAUTTEEN KERÄÄMINEN

Koulutuksen päättyessä opiskelijoille laaditaan jatkosuunnitelma, joka toimitetaan koulutuksen hankkijan käyttöön siirrettäväksi kotoutumis- tai työnhakusuunnitelmaan. Näiden suunnitelmien tulee sisältää arvio opiskelijan saavuttamasta kielitaidosta.

On tärkeää kerätä myös opiskelijoilta sekä väli- että päättöpalaute koulutuksesta. Kouluttajan tulee huolehtia tämän palautteen keräämisestä myös koulutuksen hankkijan käyttöön. Kun on kyse luku- ja kirjoitustaidottomien koulutuksesta, työhallinnon OPAL-palaute ei nykyisellään sovellu päättöpalauteen antamiseen.

LIITE 1 OPPIMISKÄSITYS JA OPETUKSEN YLEISIÄ LÄHTÖKOHTIA

Luku- ja kirjoitustaidottomien opetuksen sisällön ja työtapojen tulee olla sopusoinnussa demokraattisen yhteiskunta-, ihmis- ja oppimiskäsityksen kanssa. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen perustuu opiskelijan omaan aktiiviseen panokseen. Luku- ja kirjoitustaidottomien työ- ja opiskelutapojen valinnassa olisikin erityisesti muistettava tukea opiskelijoiden oman aktiivisuuden ja todellisen ymmärryksen kehittymistä. Opetuksessa olisi tietoisesti vältettävä tiedonsiirtoon pohjautuvaa opetustapaa, vaikka se saattaisi monen opiskelijan mielestä tuntua oikealta tavalta oppia.

Aikuisuutta tulee tukea ja itsenäiseen arjesta selviytymiseen kannustaa, koska lukutaidoton ja kieltä osaamaton maahanmuuttaja tuntee itsensä usein koulutuksen alkuvaiheessa avuttomaksi eikä kykene toimimaan ja hallitsemaan elämäänsä kuten kotimaassaan, jossa hän huolimatta lukutaidottomuudestaan on pystynyt elämään aikuisen elämää yhteisöllisen kulttuurin piirissä. Suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovat nimenomaan kouluttamattomat maahanmuuttajat, joiden kielen oppiminen on hitaampaa ja kotoutuminen haasteellisempaa kuin muilla maahanmuuttajilla.

Opetuksessa voidaan soveltaa erityispedagogiikan lähestymistapoja ja keinoja, vaikka luku- ja kirjoitustaidottomuutta ei voida pitää diagnosoitavana oppimisvaikeutena, joka tällä perusteella kuuluisi erityispedagogiikan piiriin. Kouluja käymätön aikuinen on kuitenkin ylittänyt sen herkkyyksiän, jolloin lukemisen ja opiskelutaitojen oppiminen tapahtuu vaivatta. Lisäksi oppimista hankaloittaa se, että lukemista ja kirjoittamista opetellaan vieraassa kulttuurissa ja useimmiten toisella kielellä, jota ei opintojen alkuvaiheessa juuri hallita. Luku- ja kirjoitustaidottoman aikuisen kirjallisuudessa opiskelussa tarvittavat opiskelutaidot ovat puutteelliset. Näiden kehittämisen on opetuksen yksi haaste ja tämän ongelman kohtaamiseen erityispedagogiikka voi antaa menetelmiä ja välineitä.

LIITE 2 LUKU- JA KIRJOITUSTAIDOTON AIKUINEN OPPIJANA

Kotimaassaan vaille koulutusta jääneeltä maahanmuuttajalta ei voida odottaa opiskelussaan sellaisten taitojen hallintaa, jotka yleensä kehittyvät vasta koulunkäynnin myötä. Jokaisella ihmisellä on kuitenkin kokemuksia oppimisesta, vaikkei hän olisikaan käynyt koulua. Opiskelijalla voi olla paljon esimerkiksi käden taitojen osaamista, jota on hyvä käyttää opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Yleistäen voidaan sanoa, että aikuinen luku- ja kirjoitustaidoton on oppijana toiminnallinen eikä ole tottunut teoreettiseen opiskeluun. Opetusmenetelmien valinnassa tulisikin toimintaan, tekemiseen ja elämykseen perustuvaa oppimista painottaa. Opetuksessa tulee nojautua opiskelijoiden vahvuuksiin ja elämänkokemukseen sekä kehittää niitä taitoja, joita Suomessa tarvitaan.

Opiskelijoiden muistitoimintojen – erityisesti työmuistin – jatkuva kehittämien on tärkeää, jotta kielen oppiminen ja lukeminen onnistuisivat. Opiskelutaitojen kehittämisessä on kuitenkin oltava kärsivällinen ja realistinen. Tavallisesti oppiminen luku- ja kirjoitustaidottomien ryhmissä on hitaampaa kuin muissa ryhmissä eikä oppimisessa kannata jäädä kiinni yksityiskohtiin.

Opiskeluvalmiuksissa voi olla isojakoin eroja eri opiskelijoiden välillä jo koulutuksen alussa. Monen vanhemman opiskelijan kirjoittamisen hienomotoriikka kehittyy hitaasti, eikä asiaan kannata kiinnittää liikaa huomiota, sillä tavoitteet ovat yksilölliset ja suullisen kielitaidon oppiminen on kuitenkin ensisijaista kirjallisiin taitoihin verrattuna. Jotkut opiskelijat tuntevat myös häpeää ja kärsivät, sillä he tietävät, etteivät omaa niitä taitoja, joita aikuiset tässä kulttuurissa tavallisesti hallitsevat. Opetusryhmän positiivinen ja avoin ilmapiiri tukee myös oppimista ja auttaa opiskelijaa hallitsemaan ympäristön paineita.

Luku- ja kirjoitustaidottoman käsitys itsestään oppijana on usein selkiytymätön. Opiskelijoilla saattaa myös olla erilaisia koulunkäyntiin ja oppimiseen liittyviä vääristyneitäkin mielikuvia, jotka voivat häiritä oppimista. Opiskelua ei aina selkeästi mielletä asiaksi, joka kuuluu aikuisuuteen. Opetuksessa tulee vahvistaa erityisesti opiskelijoiden tietoisuutta itsestään oppijoina. Tärkeää on, että opiskelija saa myös positiivisia oppimiskokemuksia arkielämässä selviytymisestä. Monenlaisten oppimiskokemusten myötä hänen käsityksensä itsestään oppijana kehittyy.

LIITE 3 MENETELMIEN VALINNASTA

Opetusmenetelmien valinnassa perustana on opiskelijälähtöisyys: opiskelijan henkilökohtaisen oppimisrytmin ja -tyylien tunnistaminen sekä huomioonottaminen. Opetuksessa käytetään erilaisia toiminnallisia ja aktivoivia menetelmiä (liikuntaa, tutustumiskäyntejä, draamaa, taidepedagogiikkaa, learning by doing –menetelmää, esimerkiksi ruoanlaittoa ja ompelua, NLP:ta soveltuvin osin jne.). Suullisen kielitaidon kehittymistä edistävät menetelmät ovat tärkeitä, ja niitä olisi hyvä koota ja kehittää tulevaisuudessa yhä toimivammiksi suullisen viestinnän opetusvälineiksi. Opetustilanteiden ja -materiaalin autenttisuus ja sovellettavuus arkeen edistävät oppimista. Yhdessä oppiminen ja vertaistuki vahvistavat ryhmähenkeä ja tekevät oppimisympäristöstä turvallisen.

Mitään lukemaan opettamisen menetelmää ei aikuisia opettaessa suositella yliverlaisena tai ainoana mahdollisena. Käytäntö on osoittanut, että erilaisia menetelmiä (sekä merkitys- että koodauspainotteisia) on tuloksellisinta käyttää limittäin ja vaihdellen, tilanteen ja opiskeluryhmän mukaan. Lukutaidon oppiminen on prosessi, johon johtaa monta polkua, ja opettajan tehtävänä on nähdä oppimisen erilaiset mahdollisuudet yksilöiden kannalta ja käyttää tarkoituksenmukaisia menetelmiä, jotka palvelevat oppimista. Tärkeätä on, että suomen kieli hahmotetaan lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen kielenä vieraskielisen oppijan näkökulmasta.

Lukutaidon opetuksessa voidaan käyttää soveltaen muun muassa seuraavia menetelmiä:

■ **LPP = lukemaan puheen perusteella**

Menetelmä on ruotsalaisen Ulrika Leimarin 1970-luvulla kehittämä ja se pohjautuu puhuttuun kieleen sekä sen ensisijaisuuteen kirjoitettuun kieleen verrattuna. Lukemisen oppimisessa korostuu oppijan oma aktiivinen rooli ja hänen kokemusmaailmansa. LPP:ssä edetään kokonaisuuksista osiin päin (= merkityspainotteinen). Menetelmä on toiminnallinen ja tukee ymmärtävän lukemisen ja maahanmuuttajilla myös kielitaidon kehittymistä.

■ **KÄTS = kirjain-äänne-tavu-sanamenetelmä**

Menetelmä on Sakari Karpin 1970-luvulla kehittämä lasten korjauvan opetuksen tarpeisiin, mutta KÄTS:iä on käytetty runsaasti 1980-luvulla suomalaisissa kouluissa alkeismenetelmänä. Sen avulla opitaan hyvä tekninen lukutaito, mutta myös kielellisiin kokonaisuuksiin ja puheeseen kiinnitetään huomiota (= merkitys- ja koodauspainottei-

nen sekamenetelmä). KÄTS -menetelmässä lukemista ja kirjoittamista opitaan samanaikaisesti.

■ **Kokosanamenetelmä**

Kokosanamenetelmän todellinen käyttö vaatii oppijalta erinomaista visuaalista hahmottamista ja auditiivista muistia, eikä se sellaisenaan sovellu maahanmuuttaja-aikuisten lukemaan oppimisen menetelmäksi jo senkin vuoksi, että suomen kielessä on paljon pitkiä sanoja ja sanojen sisäistä vaihtelua, joka rasittaa muistia. Kokosanamenetelmää hyödyntämällä voidaan kuitenkin oppia tunnistamaan lyhyitä sanakuvia, opasteita ja logoja lukemaan ja kirjoittamaan oppimisen alkuvaiheessa.

Oppimista helpottavat myös opittavan aineksen jäsentäminen, liittäminen opiskelijan omaan elämään, riittävät toistot ja kertaukset, joissa opittavaa ainesta käydään läpi uudestaan eri oppimistyyliä hyödyntäen. Jo pelkkä lukemisen perustaito vaatii keskittymistä, visuaalisia taitoja ja hyvää työmuistia. Tämän vuoksi näitä taitoja olisi harjaannutettava eri menetelmiä sovellettaessa. Kielenoppimisen takaamiseksi on varmistettava eri tavoin, että opittava aines siirtyy pitkäkestoiseen muistiin.

LIITE 4 KIELITAIDON TASOJEN KUVAUSASTEIKKO

Kuvausasteikko on Suomessa laadittu sovellus asteikoista, jotka sisältyvät Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn ”Kieltenopetuksen eurooppalainen viitekehys: kielten oppimisen oppiminen, opetus ja arviointi”-suositukseen.

Taitotaso A1		Suppea viestintä kaikkein tutuimmissa tilanteissa		
	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A1.1 Kielitaidon alkeiden hollinta	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ymmärtää erittäin rajallisen määrän tavallisimpia sanoja ja fraaseja (tervehdyksiä, nimiä, lukuja, kehotuksia) arkisissa yhteyksissä. ■ Ei edes ponnistellen ymmärrä kuin kaikkein alkeellisinta kieliainesta. ■ Tarvitsee erittäin paljon apua: toistoa, osoittamista, käännöstä. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osaa vastata häntä koskeviin yksinkertaisiin kysymyksiin lyhyillä lauseilla. Vuorovaikutus on puhelumppanin varassa, ja puhuja turvautuu ehkä äidin- kieleensä tai eleisiin. ■ Puheessa voi olla paljon pitkiä taukoja, toistoja ja katkoksia. ■ Ääntäminen voi aiheuttaa suuria ymmärtämisongelmia. ■ Osaa hyvin suppean perussanaston ja joitakin opeteltuja vakiolauseita. ■ Puhuja ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta hänen hallitsemansa harvat kaavamaiset ilmaukset voivat olla melko virheettömiä. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tuntee kirjainjärjestelmän, mutta ymmärtää tekstistä vain hyvin vähän. ■ Tunnistaa vähäisen määrän tuttuja sanoja ja lyhyitä fraaseja ja osaa yhdistää niitä kuviin. ■ Kyky ymmärtää entuudestaan tuntematon sana edes hyvin ennakoitavassa yhteydessä on erittäin rajallinen. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osaa viestiä välittömiä tarpeita hyvin lyhyillä ilmaisuilla. ■ Osaa kirjoittaa kirjaimet ja numerot kirjaimilla, merkitä muistiin henkilökohtaiset perustietonsa ja kirjoittaa joitakin tuttuja sanoja ja fraaseja. ■ Osaa joukon erillisiä sanoja ja sanontoja. ■ Ei kykene vapaaseen tuotokseen, mutta kirjoittaa oikein muutamia sanoja ja ilmauksia.

Taitotaso A1		Suppea viestintä kaikkein tutuimmissa tilanteissa			
		Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A1.2	Kehittyvä alkeiskiellitaito	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ymmärtää rajallisen määrän sanoja, lyhyitä lauseita, kysymyksiä ja kehotuksia, jotka liittyvät henkilökohdaisiin asioihin tai välittömään tilanteeseen. ■ Joutuu ponnistelemaan ymmärtääkseen yksinkertaisiakin lausumia ilman selviä tilannevihjeitä. ■ Tarvitsee paljon apua: puheen hidastamista, toistoa, näyttämistä ja käännöstä. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osaa viestiä suppeasti joitakin välittömiä tarpeita ja kysyä ja vastata henkilökohtaisia perustietoja käsittelevissä vuoropuheluissa. Tarvitsee usein puhe- kumppanin apua. ■ Puheessa on taukoja ja muita katkoksia. ■ Ääntäminen voi aiheuttaa usein ymmärtämisongelmia. ■ Osaa hyvin suppean perussanaston, joitakin tilannesidonnaisia ilmaisuja ja peruskieliopin aineksia. ■ Alkeellisessakin vapaassa puheessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ymmärtää nimiä, kyltrejä ja muita hyvin lyhyitä ja yksinkertaisia tekstejä, jotka liittyvät välittömiin tarpeisiin. ■ Tunnistaa yksinkertaisesta tekstistä yksittäisen tiedon, jos voi lukea tekstin tarvittaessa uudelleen. ■ Kyky ymmärtää entuudestaan tuntematon sana edes hyvin ennustettavassa yhteydessä on rajallinen. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osaa viestiä välittömiä tarpeita lyhyillä lauseilla. ■ Osaa kirjoittaa muutamia lauseita ja fraaseja itsestään ja lähipiiristään (esim. vastauksia kysymyksiin tai muistilappuja). ■ Osaa joitakin perussanoja ja sanoja ja pystyy kirjoittamaan hyvin yksinkertaisia päälauseita. ■ Ulkoa opetellut fraasit voivat olla oikein kirjoitettuja, mutta alkeellisimmassakin vapaassa tuotoksessa esiintyy hyvin paljon kaikenlaisia virheitä.

Taitotaso A1		Suppea viestintä kaikkein tutuimmissa tilanteissa		
	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
A1.3 Toimiva alkeiskielitaito	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ymmärtää yksinkertaisia lausumia (henkilökohtaisia kysymyksiä ja jokapäiväisiä ohjeita, pyyntöjä ja kieltoja) rutiinimaisissa keskusteluissa tilanneyhteyden tukemana. ■ Pystyy seuraamaan yksinkertaisia, välittömiin tilanteisiin tai omaan kokemukseensa liittyviä keskusteluja. ■ Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja kuulijalle kohdennettua yleiskielistä puhetta. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osaa kertoa lyhyesti itsestään ja lähipiiristään. Selviyty kaikkein yksinkertaisimmista vuoropuheluista ja palvelutilanteista. Tarvitsee joskus puhelukumppanin apua. ■ Kaikkein tutuimmat jaksot sujuvat, muualla tauot ja katkokset ovat hyvin ilmeisiä. ■ Ääntäminen voi joskus tuottaa ymmärtämisongelmia. ■ Osaa rajallisen joukon lyhyitä, ulkoa opeteltuja ilmauksia, keskeisintä sanastoa ja perustason lauserakenteita. ■ Alkeellisessäkin puheessa esiintyy paljon peruskielipvirheitä. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pystyy lukemaan tuttuja ja joi-takin tuntemattomia sanoja. Ymmärtää hyvin lyhyitä viestejä, joissa käsitellään arkielämää ja rutiinitapahtumia tai annetaan yksinkertaisia ohjeita. ■ Pystyy löytämään tarvitsemansa yksittäisen tiedon lyhyestä tekstistä (postikortit, säätiedotukset). ■ Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hyvin hidasta. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Selviyty kirjoittamalla kaikkein tutuimmissa, helposti ennakoitavissa arkisiin tarpeisiin ja kokemuksiin liittyvissä tilanteissa. ■ Osaa kirjoittaa yksinkertaisia viestejä (yksinkertaisen postikortin, henkilö tiedot, yksinkertaisen sanelu). ■ Osaa kaikkein tavallisimpia sanoja ja ilmauksia, jotka liittyvät omaan elämään tai konkreettisiin tarpeisiin. Osaa kirjoittaa muutamia yksilauseisia virkkeitä. ■ Alkeellisessäkin vapaassa tuotoksessa esiintyy monenlaisia virheitä.

Taitotaso A2		Välitömmön sosiaalisen kanssakäymisen perustarpeet ja lyhyt kerronta			
A2.1	Peruskielitaidon alkuvaihe	<p>Kuullun ymmärtäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Pystyy ymmärtämään yksinkertaisia puhetta tai seuraamaan keskustelua aiheista, jotka ovat hänelle välittömän tärkeitä. ■ Pystyy ymmärtämään lyhyiden, yksinkertaisten, itseään kiinnostavien keskustelujen ja viestien (ohjeet, kuulutukset) ydinsisällön sekä havaitsemaan aihepiirin vaihdokset tv- uutisissa. ■ Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää normaallilla nopeudella ja selkeästi puhuttua yleiskielistä puhetta, joka usein täytyy lisäksi toistaa. 	<p>Puhuminen</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Osaa kuvata lähipiiriään muutamilla lyhyillä lauseilla. Selviytyy yksinkertaisista sosiaalisista kohtaamisista ja tavallisimmista palvelulanteista. Osaa aloittaa ja lopettaa lyhyen vuoropuhelun, mutta kykenee harvoin ylläpitämään pitempää keskustelua. ■ Tuottaa sujuvasti joitakin tuntuja jaksoja, mutta puheessa on paljon hyvin ilmeisiä taukoja ja vääriä aloituksia. ■ Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on hyvin ilmeistä ja ääntämisvirheitä voi koitua satunnaisia ymmärtämisongelmia. ■ Osaa helposti ennakoitavan perussanaston ja monia keskeisimpiä rakenteita (kuten menneen ajan muotoja ja konjunktioita). ■ Hallitsee kaikkein yksinkertaisimman kieliopin alkeellisessa vapaassa puheessa, mutta virheitä esiintyy yhä paljon peruskenteissakin. 	<p>Luetun ymmärtäminen</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Ymmärtää yksinkertaisia ja kaikkien tavanomaisinta sanastoa sisältäviä tekstejä (yksityiskirjeitä, pilkku-uutisia, arksimpia käyttöohjeita). ■ Ymmärtää tekstin pääajatuksen ja joitakin yksityiskohtia parin kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa palkantaa ja verrata yksittäisiä tietoja ja pystyy hyvin yksinkertaiseen päättelyyn kontekstin avulla. ■ Lyhyenkin tekstipätkän lukeminen ja ymmärtäminen on hidasta. 	<p>Kirjoittaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Selviytyy kirjoittamalla kaikkein rutiinimaisimmista arkitilanteista. ■ Osaa kirjoittaa lyhyitä, yksinkertaisia, arkisiin tarpeisiin liittyviä viestejä (henkilökohtaiset kirjeet, lappuset) sekä yksinkertaisia, luettelomaisia kuvauksia hyvin tunuista aiheista (todellisista tai kuvitteellisista henkilöistä, tapahtumista, omista ja perheen suunnitelmista). ■ Osaa käyttää perustarpeisiin liittyvää konkreettista sanastoa ja perusaikamuotoja sekä yksinkertaisilla sidossanoilla (ja, mutta) liitettyjä rinnasteisia lauseita. ■ Kirjoittaa kaikkein yksinkertaisimmat sanat ja rakenteet melko oikein, mutta tekee toistuvasti virheitä perusasioissa (aikamuodot, taivutus) ja tuottaa paljon kömpelöitä ilmaisuja vapaassa tuotoksessa.

Taitotaso A2

Välittömän sosiaalisen kanssakäymisen perustarpeet ja lyhyt kerronta

A2.2	Kehittyvä peruskielitaito	Kuvallun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ymmärtää tarpeeksi kyetäkseen tyydyttämään konkreettiset tarpeensa. Pystyy seuraamaan hyvin summittaisesti selväpiirteisen asiapuheen pääkohtia. ■ Pystyy yleensä tunnistamaan ympärillään käytävän keskustelun aiheen. Ymmärtää tavallista sanastoa ja hyvin rajallisen joukon idioimeja tuttuja aiheita tai yleistietoa käsittelevässä tilannesidonnaisessa puheessa. ■ Yksinkertaisenkin viestin ymmärtäminen edellyttää yleispuhekieltä, joka äännetään hitaasti ja selvästi. Toistoa tarvitaan melko usein. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osaa esittää pienen, luettelomaisen kuvauksen lähipiiristään ja sen jokapäiväisistä puolista. Pystyy osallistumaan rutiininomaisiin keskusteluihin omista tai itselleen tärkeistä asioista. Voi tarvita apua keskustelussa ja vältellä joitakin aihepiirejä. ■ Puhe on välillä sujuvaa, mutta erilaiset katkokset ovat hyvin ilmeisiä. ■ Ääntäminen on ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy. ■ Osaa kohtalaisen hyvin tavallisen, jokapäiväisen sanaston ja jonkin verran idiomaattisia ilmaisuja. Osaa useita yksinkertaisia ja myös joitakin vaativampia rakenteita. ■ Laajemmassa vapaassa puheessa esiintyy paljon virheitä perusasioissa (esim. verbien aikamuodoissa), ja ne voivat joskus häiritä ymmärrettävyyttä. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ymmärtää pääasiat ja joitakin yksityiskohtia muuttaman kappaleen pituisista viesteistä jonkin verran vaativissa arkisissa yhteyksissä (mainokset, kirjeet, ruokalistat, aikataulut) sekä faktatekstejä (käyttöohjeet, pikku-uutiset). ■ Pystyy hankkimaan helposti ennakoitavaa uutta tietoa tutuista aiheista selkeästi jäsennellystä muuttaman kappaleen pituisesta tekstistä. Osaa päätellä tunteuttomien sanojen merkityksiä niiden kieliasusta ja kontekstista. ■ Tarvitsee usein uudelleen luke-paleen ymmärtämiseksi. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Selviytyy kirjoittamalla tavantomaisissa artiklanteissa. ■ Osaa kirjoittaa hyvin lyhyen, yksinkertaisen kuvauksen tapahtumista, menneistä toimista ja henkilökohtaisista kokemuksista tai elinympäristönsä arkipäiväisistä puolistä (lyhyet kirjeet, muistilaput, hakemukset, puhe- linviestit). ■ Osaa arkisen perussanaston, rakenteet ja tavallisimmat sidoskeinot. ■ Kirjoittaa yksinkertaiset sanat ja rakenteet oikein, mutta tekee virheitä harvinaisemmissa rakenteissa ja muodoissa ja tuottaa kömpelöitä ilmaisuja. 	

Taitotaso B1

Selvityminen arkielämässä

	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
B1.1	<p>■ Ymmärtää pääajatuksia ja keskeisiä yksityiskohtia puheesta, joka käsittelee koulussa, työssä tai vapaa-aikana säännöllisesti toistuvia teemoja, mukaan lukien lyhyt kerronta. Tavoittaa radiouutisten, elokuvien, tv-ohjelmien ja selkeiden puhelinvierustien pääkohdat.</p> <p>■ Pystyy seuraamaan yhteiseen kokemukseen tai yhteistietoon perustuva puhetta. Ymmärtää tavallista sanastoa ja rajallisen joukon idioimeja.</p> <p>■ Pitemmän viestin ymmärtäminen edellyttää normaalia hitaampaa ja selkeämpää yleiskielistä puhetta. Toistoa tarvitaan silloin tällöin.</p>	<p>■ Osaa kertoa tutuista asioista myös joltakin yksityiskohtia. Selviytyy kielialueella tavallisimmista arkitilanteista ja epävirallisista keskusteluista. Osaa viestiä itselleen tärkeistä asioista myös hieman vaikeammassa tilanteissa. Pitäkesteinen esitys tai käsitteelliset aiheet tuottavat ilmeisiä vaikeuksia.</p> <p>■ Pitää yllä ymmärrettävää puhetta, vaikka pitemmissä puhejaksoissa esiintyy taukoja ja epärointiä.</p> <p>■ Ääntäminen on selvästi ymmärrettävää, vaikka vieras korostus on joskus ilmeistä ja ääntämisvirheitä esiintyy jonkin verran.</p> <p>■ Osaa käyttää melko laajaa ja kapäiväistä sanastoa ja joiakin yleisiä fraaseja ja idioimeja. Käyttää useita erilaisia rakenteita.</p> <p>■ Laajemmassa vapaassa puheessa kieliooppivirheet ovat tavallisia (esim. artikkelit ja päätteitä puuttuu), mutta ne haittaavat harvoin ymmärrettävyyttä.</p>	<p>■ Pystyy lukemaan monenlaisia, muutaman sivun pituisia tekstejä (taulukot, kalenterit, kurssiohjelmat, keitokirjat) tutuista aiheista ja seuraamaan tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia myös valmistautumatta.</p> <p>■ Pystyy seuraamaan tuttua aihetta käsittelevän parisivuisen tekstin pääajatuksia, avainsanoja ja tärkeitä yksityiskohtia.</p> <p>■ Artikkelimuksesta poikkeavien aiheiden ja tekstin yksityiskohtien ymmärtäminen voi olla puutteellista.</p>	<p>■ Pystyy kirjoittamaan ymmärrettävän, jonkin verran yksityiskohtaistakin arkitietoa välittävän tekstin tutuista, itseään kiinnostavista todellisista tai kuvitteellisista aiheista.</p> <p>■ Osaa kirjoittaa selväpiirteisen sidosteisen tekstin liittämällä erilliset ilmaukset peräkkäin jaksokoiksi (kirjeet, kuvaukset, tarinat, puhelinviestit). Pystyy välittämään tehokkaasti tuttua tietoa tavallisimmassa kirjallisen viestinnän muodoissa.</p> <p>■ Osaa useimpien tutuissa tilanteissa tarvittavien tekstien laadintaan riittävän sanaston ja rakenteet, vaikka teksteissä esiintyy interferenssiä ja ilmeisiä kiertoilmaisuja.</p> <p>■ Rutiininomainen kielilaines ja perusrakenteet ovat jo suhteellisen virheettömiä, mutta jotkin vaativammat rakenteet ja sanalliset tuottavat ongelmia.</p>

Taitotaso B1 Selviytyminen arkielämässä

	Kullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen	
B1.2	Sujuva peruskielitaito	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ymmärtää selväpiirteistä asiantietoa, joka liittyy tuttuihin ja melko yleisiin aiheisiin jonkin verran vaativissa yhteyksissä (epäsuora tiedustelu, työkeskustelut, ennakoitavissa olevat puhelinviestit). ■ Ymmärtää pääkohdat ja tärkeimmät yksityiskohdat ympärillään käytävästä laajemmasta muodollisesta ja epämuodollisesta keskustelusta. ■ Ymmärtäminen edellyttää yleis-kieltä tai melko tuttua aksenttia sekä satunnaisia toistoja ja uudelleenmuotoiluja. Nopea syn-typeräisten välinen keskustelu ja vieraiden aiheiden tuntemat-omat yksityiskohdat tuottavat vaikeuksia. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osaa kertoa tavallisista, konkreet- teista aiheista kuvaillen, eritellen ja vertaillen ja selostaa myös muita aiheita, kuten elokuvia, kirjoja tai musiikkia. Osaa vies- tiä varmasti useimmassa tavalli- sissa tilanteissa. Kielellinen il- maisu ei ehkä ole kovin tarkkaa. ■ Osaa ilmaista itseään suhteellisen vaivattomasti. Vaikka taukoja ja katkoksia esiintyy, puhe jatkuu ja viesti välittyy. ■ Ääntäminen on hyvin ymmär- rettävä, vaikka intonaatio ja painotus eivät ole aivan kohde- kielen mukaisia. ■ Osaa käyttää kohtalaisen laajaa sanastoa ja tavallisia idiome- ja. Käyttää myös monenlaisia rakenteita ja muokkautakin lauseita. ■ Kieloppivirheitä esiintyy jonkin verran, mutta ne haittaavat har- voin laajempaakaan viestintää. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pystyy lukemaan muutaman kappaleen pituisia tekstejä mo- nenlaisista aiheista (lehtiartik- kelit, esitteet, käyttöohjeet, yk- sinkertainen kaunokirjallisuus) ja selviää myös jonkin verran päättelyä vaativista teksteistä käytännönläheisissä ja itselleen tärkeissä tilanteissa. ■ Pystyy etsimään ja yhdistele- mään tietoja useasta muuttaman sivun pituisesta tekstistä suorit- taakseen jonkin tehtävän. ■ Pitkien tekstien jotkin yksityis- kohdat ja sävyt saattavat jäädä epäselviksi. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osaa kirjoittaa henkilökohtaisia ja julkisempiakin viestejä, kertoa niissä uutisia ja ilmaista ajatuksi- aan tutuista abstrakteista ja kult- tuuri aiheista, kuten musiikista tai elokuvista. ■ Osaa kirjoittaa muuttaman kappaleen pituisen jäsentyneen tekstin (muistinpänoja, lyhyt- tä yhteenvedoja ja selostuksia selväpiirteisen keskustelun tai esityksen pohjalta). Osaa esittää jonkin verran tuki- tietoa pääajatuksille ja ottaa lukijan huomioon. ■ Hallitsee melko monenlaisen kirjoittamiseen tarvittavaa sa- nastoa ja lauserakenteita. Osaa ilmaista rinnasteisuutta ja ali- steisuutta. ■ Pystyy kirjoittamaan ymmärret- tävää ja kohtuullisen virheetöntä kieltä, vaikka virheitä esiintyy vaativissa rakenteissa, tekstin jäsentelyssä ja tyyli- ja vaika äidinkielen tai jonkin muun kielen vaikutus on ilmeinen.

Taitotaso B2		Selvityminen säännöllisessä kanssakäymisessä syntyperäisten kanssa			
	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen	
B2.1 Itsenäisen kielitaidon perustaso	<ul style="list-style-type: none"> Ymmärtää asiallisesti ja kielellisesti kompleksisen puheen pääajatuksen, kun se käsittelee konkreetteja tai abstrakteja aiheita. Pystyy seuraamaan yleisesti kiinnostavaa yksityiskohtaista kertontaa (uutiset, haastattelut, elokuvat, luennot). Ymmärtää puheen pääkohdat, puhujan tarkoituksen, asenteita, muodollisuustasetta ja tyyliä. Pystyy seuraamaan laajaa puhetta ja monimutkaista argumentointia, jos puheen kulku on selvästi merkitty erilaisilla jäsentimillä (sidesanat, rytmitys). Pystyy tiivistämään tai ilmaisemaan kuulemastaan avainkohdat ja tärkeät yksityiskohdat. Ymmärtää suuren osan ympärillään käytävästä keskustelusta, mutta voi kokea vaikeaksi ymmärtää usean syntyperäisen välistä keskustelua, jos nämä eivät mitenkään helpota sanottavaansa. 	<ul style="list-style-type: none"> Osaa esittää selkeitä, täsmällisiä kuvauksia monista kokemuspiiriinsä liittyvistä asioista, kertoa tuntemuksista sekä tuoda esiin tapahtumien ja kokemusten henkilökohtaisen merkityksen. Pystyy osallistumaan aktiivisesti useimpiin käytännöllisiin ja sosiaalisiin tilanteisiin ja kielikohtaisiin keskusteluihin. Pystyy säännölliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa vaikuttamatta tahattomasti huvittavalta tai ärsyttävältä. Kielellinen ilmaisu ei silti aina ole täysin tyylikästä. Pystyy tuottamaan puhejaksoja melko tasaiseen tahtiin, ja puheessa on vain harvoin pitempiä taukoja. Ääntäminen ja intonaatio ovat selkeitä ja luontevia. Osaa käyttää monipuolisesti kielen rakenteita ja laajahkoa sanastoa, mukaan lukien idioomaattinen ja käsitteellinen sanasto. Osoittaa kasvavaa taitoa reagoida sopivasti tilanteen asetamiin muotovaatimuksiin. Kielioopin hallinta on melko hyvää, eivätkä satunnaiset virheet yleensä haittaa ymmärtävyyttä. 	<ul style="list-style-type: none"> Pystyy lukemaan itsenäisesti muutaman sivun pituisia tekstejä (lehtiartikkeleita, novelleja, viihde- ja tietokirjallisuutta, raportteja ja yksityiskohtaisia ohjeita) oman alan tai yleisistä aiheista. Tekstit voivat käsitellä abstrakteja, käsitteellisiä tai ammatillisia aiheita, ja niissä on tosiasioita, asenteita ja mielipiteitä. Pystyy tunnistamaan kirjoittajan ja tekstin tarkoituksen sekä paikantamaan useita eri yksityiskohtia pitkästä tekstistä. Pystyy nopeasti tunnistamaan tekstin sisällön ja uusien tietojen käyttöarvon päättääkseen, kannattaako tekstiin tutustua tarkemmin. Vaikeuksia tuottavat vain pitkien tekstien idiomit ja kulttuuriviittaukset. 	<ul style="list-style-type: none"> Osaa kirjoittaa selkeitä ja yksityiskohtaisia tekstejä monista itseään kiinnostavista aihepiireistä ja tutuista abstrakteista aiheista, rutiiniluonteisia asiakasviestejä sekä muodollisempia sosiaalisia viestejä (arvostelut, liikekirjeet, ohjeet, hakemukset, yhteenvedot). Osaa kirjoittaessaan ilmaista tietoja ja näkemyksiä tehokkaasti ja kommentoida muiden näkemyksiä. Osaa yhdistellä tai tiivistää eri lähteistä poimittuja tietoja omaan tekstiin. Osaa laajan sanaston ja vaativia lauserakenteita sekä kielelliset keinot selkeän, sidosteisen tekstin laatimiseksi. Sävy ja tyylin joustavuus on rajallinen, ja pitkässä esityksessä voi ilmetä hyppäyksiä asiasta toiseen. Hallitsee melko hyvin oikeinkirjoituksen, kielioopin ja välimerkien käytön, eivätkä virheet johda väärinkäytöksiin. Tuorokessa saattaa näkyä äidinkielen vaikutus. Vaativat rakenteet sekä ilmaisu ja tyylin joustavuus tuottavat ongelmia. 	

Taitotaso B2

Selviytyminen säännöllisessä kanssakäymisessä syntyperäisten kanssa

B2.2	Toimiva itsenäinen kielitaito	Kvullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ymmärtää elävää tai tallennettua, selkeästi jäsentynyttä yleiskielistä puhetta kaikissa sosiaalisen elämän, koulutuksen ja työelämän tilanteissa (myös muodollinen keskustelu ja syntyperäisten välinen vilkas keskustelu). ■ Pystyy yhdistämään vaativia tehtäviä varten kompleksista ja yksityiskohtaista tietoa kuulemistaan laajoista keskusteluista tai esityksistä. Osaa päätellä ääneen lausumattomia asenteita ja sosiokulttuurisia viitteitä sekä arvioida kriittisesti kuulemaansa. ■ Ymmärtää vieraita puhujia ja kielimuotoja. Huomattava taustamelu, kielellinen huumori ja harvinaisimmat idiomit ja kulttuurivittaukset saattavat yhä tuottaa vaikeuksia. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osaa pitää valmistellun esityksen monenlaisista yleisistäkin aiheista. Pystyy tehokkaaseen sosiaaliseen vuorovaikutukseen syntyperäisten kanssa. Osaa keskustella ja neuvotella monista asioista, esittää ja kommentoida vaativia ajatuskulkuja ja kykeä sanottavansa toisten puheenvuoroihin. Osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaatimalla tavalla. Esitys voi olla kaavamaisista, ja puhuja turvautuu toisinaan kiertoilmauksiin. ■ Osaa viestiä spontaanisti, usein hyvinkin sujuvasti ja vaivattomasti satunnaisista epätarpeista huolimatta. ■ Ääntäminen ja intonaatio ovat hyvin selkeitä ja luontevia. ■ Hallitsee laajasti kielelliset keinot ilmaista konkreettisia ja käsitteellisiä, tuttuja ja tuntemattomia aiheita varmasti, selkeästi ja tilanteen vaatimaa muodollisuussastetta noudattaen. Kielelliset syyt rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin. ■ Kieliopin hallinta on hyvää. Usein puhuja korjaa virheensä itse, eivätkä virheet haittaa ymmärrettävyyttä. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pystyy lukemaan itsenäisesti usean sivun pituisia, eri tarkoituksiin laadittuja kompleksisia tekstejä (päivälehtiä, novelleja, kaunokirjallisuutta). Jotkin näistä voivat olla vain osittain tuttuja tai tuntemattomia mutta henkilön itsensä kannalta merkityksellisiä. ■ Pystyy tunnistamaan kirjoittajan asennoitumisen ja tekstin tarkoituksen. Pystyy paikantamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja monimutkaisista teksteistä. Ymmärtää riittävästi tiivistäkseen pääkohdat tai ilmeistakseen ne toisin sanoin. ■ Väikeuksia tuottavat vain pitkien tekstien harvinaisimmat idiomit ja kulttuurivittaukset. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osaa kirjoittaa selkeitä, yksityiskohtaisia, muodollisia ja epämuodollisia tekstejä monimutkaisista todellisista tai kuvitelluista tapahtumista ja koemuksista enimmäkseen tutuille ja toisinaan tuntemattomille lukijoille. Osaa kirjoittaa esseen, muodollisen tai epämuodollisen selostuksen, muistutuksen ja yhteenvetoja. ■ Osaa kirjoittaa selkeän ja jäsenen tekstin, ilmaista kantaansa, kehitellä argumentteja systemaattisesti, analysoida, pohtia ja tiivistää tietoa ja ajatuksia. ■ Kielellinen ilmaisuvarasto ei rajoita havaittavasti kirjoittamista. ■ Hallitsee hyvin kielioipin, sanaston ja tekstin jäsennyksen. Virheitä voi esiintyä harvinaisissa rakenteissa ja idomaattisissa ilmauksissa sekä tyyliseikoissa. 	

Taitotasot C1–C2 Selviytyminen monissa vaativissa kielenkäyttötilanteissa

C1.1	Taitavan kielitaidon perustaso	Kuullun ymmärtäminen	Puhuminen	Luetun ymmärtäminen	Kirjoittaminen
	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ymmärtää suhteellisen vaivattomasti pitempäänkin puhetta tai esitystä (elokuvia, luentoja, keskusteluja, väärtelyjä) erilaisista tutuista ja yleisistä aiheista myös silloin, kun puhe ei ole selkeästi jäsenneltä ja sisältää idioomat-tisia ilmauksia ja rekisterinvaihdoksia. ■ Ymmärtää hyvin erilaisia äänite-materiaaleja yksityiskohtaisesti ja puhujien välisiä suhteita ja tarkoituksia tunnistuen. ■ Vieras aksentti tai hyvin murteellinen puhekieli tuottavat vaikeuksia. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Osaa pitää pitkähkön, valmistelun muodollisenkin esityksen. Pystyy ottamaan aktiivisesti osaa monimutkaisiin käsitteellisiin ja yksityiskohdista sisältäviin tilanteisiin ja johtaa rutiniuonteisia kokouksia ja pienryhmiä. Osaa käyttää kieltä monenlaisen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Tyyllilajien ja kielimuotojen vaihtelu tuottaa vaikeuksia. ■ Osaa viestiä sujuvasti, spontaan-nisti ja lähes vaivattomasti. ■ Osaa vaihdella intonaatiota ja si-joittaa lausepainot oikein ilmais-takseen kaikkein hienoimpiakin merkitysvivahteita. ■ Sanasto ja rakenteisto ovat hy-vin laajat ja rajoittavat ilmaisua erittäin harvoin. Osaa ilmaista itseään varmasti, selkeästi ja kohteliaasti tilanteen vaatimalla tavalla. ■ Kieliopin hallinta on hyvää. Satunnaiset virheet eivät hanka-loita ymmärtämistä, ja puhuja osaa korjata ne itse. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Ymmärtää yksityiskohteisesti pitkähköjä, kompleksisia tekstejä eri aloilta. ■ Pystyy vaihtelevaan lukutapaan-sa tarpeen mukaan. Osaa lukea kriittisesti ja tyyllisiä vivahteita arvioiden sekä tunnistaa kirjoit-tajan asennoitumisen ja tekstin piilomerkityksiä. Pystyy paikan-tamaan ja yhdistämään useita käsitteellisiä tietoja monimut-kaisista teksteistä, tiivistämään ne ja tekemään niistä vaativia johtopäätöksiä. ■ Vaativimmat yksityiskohdat ja idioomaattiset tekstikohdat saat-tavat vaatia usean lukukerran tai apuvälineiden käyttöä. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pystyy kirjoittamaan selkeitä, hyvin jäsenytneitä tekstejä monimutkaisista aiheista, ilmai-semaan itseään täsmällisesti ja ottamaan huomioon vastaan-ottajan. Osaa kirjoittaa todel-lisista ja kuvitteellisista aiheista varmalla, persoonallisella tyyllillä käyttäen kieltä joustavasti ja mo-nitasoisesti. Pystyy kirjoittamaan selkeitä ja laajoja selostuksia vaativistakin aiheista. ■ Osoittaa, että hallitsee monia keinoja tekstin jäsentämiseksi ja sidosteisuuden edistämiseksi. ■ Kielellinen ilmaisuvarasto on hyvin laaja. Hallitsee hyvin idio-maattiset ilmaukset ja tavalliset sanonnat. ■ Hallitsee erittäin hyvin kieliopin, sanaston ja tekstin jäsennyksen. Virheitä voi esiintyä satunnai-sesti idioomaattisissa ilmauksissa sekä tyylliseikoissa. 	